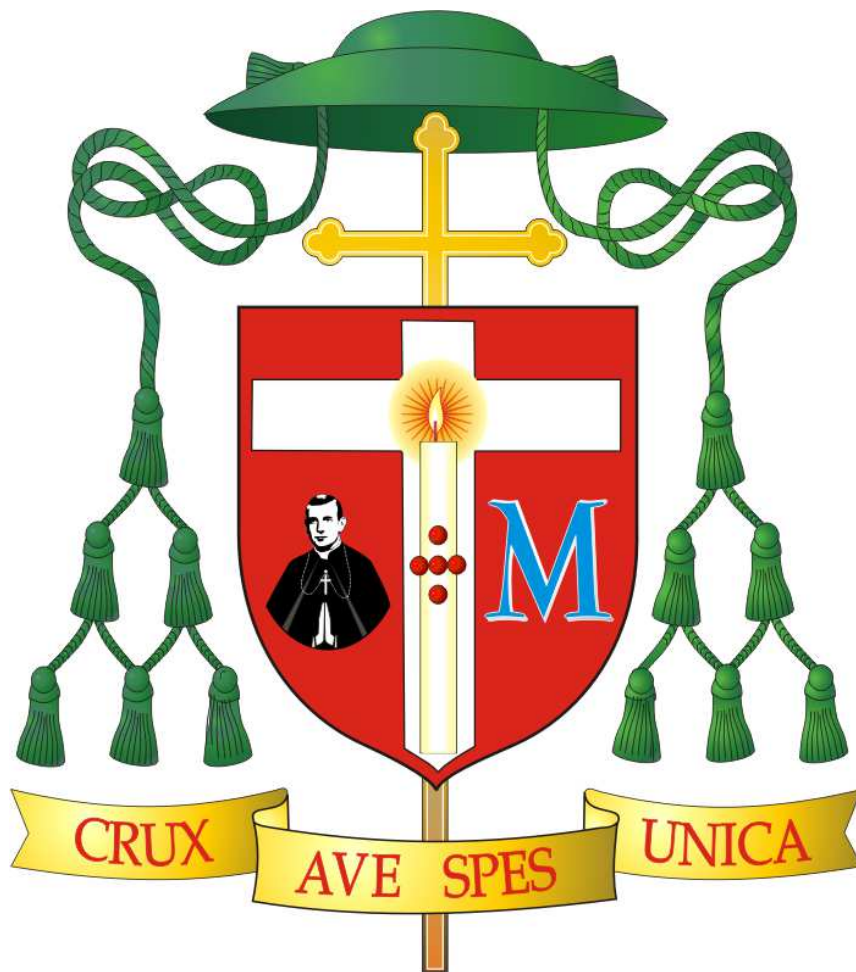

ZASADY OCHRONY OSÓB MAŁOLETNIICH I BEZRADNYCH W DIECEZJI BYDGOSKIEJ¹

¹ W przygotowaniu *Zasad ochrony osób małoletnich i bezradnych w diecezji bydgoskiej*, poza wykonaną pracą Zespołu ds. Prewencji diecezji bydgoskiej we współpracy z Zespołem ds. Prewencji archidiecezji gnieźnieńskiej, korzystano z następujących dokumentów: *Wytyczne Konferencji Episkopatu Polski*, *Wytyczne dotyczące ochrony dzieci i młodzieży w archidiecezji gnieźnieńskiej*, *Ochrona małoletnich w dziełach prowadzonych przez Jezuitów w Polsce*, *Normy i zasady ochrony dzieci i młodzieży w pracy wychowawczo-duszpasterskiej Polskiej Prowincji Zakonu Pijarów*, *Wytyczne w sprawie ochrony małoletnich w praktyce wychowawczej diecezji rzeszowskiej*, *Normy ochrony dzieci i młodzieży oraz zasady praktyk duszpasterskich w diecezji warszawsko-praskiej*.

Wstęp

- Opieka nad bliźnim zawsze musi być związana z troską o jego integralny i pełny rozwój, a także o dobro duchowe, psychiczne i fizyczne. Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka objawiona w prawie Bożym winna stanowić źródło i gwarancję bezpieczeństwa każdej osoby objętej posługą duszpasterską. Szczególna troska należy się małoletnim i bezradnym, którzy w duchu Ewangelii powinni zostać otoczeni większą troską i być chronieni przed złem. Osoby te mają prawo do:
 - poszanowania własnej godności;
 - zaspokojenia własnych potrzeb fizycznych i emocjonalnych;
 - swobody wypowiedzi;
 - otrzymania wsparcia w rozwoju;
 - budowania i potwierdzania własnej tożsamości;
 - poważnego traktowania zgłaszanych problemów;
 - poczucia bezpieczeństwa i doświadczania miłości.

Powyższe prawa są niezbywalne, a ich ograniczenia mogą wynikać tylko z norm prawnych oraz wykonalnych lub prawomocnych orzeczeń władzy sądowniczej, które mają na celu ochronę praw innych osób, a także ich życia, zdrowia czy moralności społecznej.
- *Zasady ochrony osób małoletnich i bezradnych w diecezji bydgoskiej* przeznaczone są do stosowania we wszystkich parafiach, dziełach, wspólnotach i stowarzyszeniach diecezji bydgoskiej oraz innych organizacjach katolickich działających na jej terenie, zarówno przez osoby duchowne, konsekrowane, jak i świeckie, które podejmują jakąkolwiek posługę wśród dzieci, młodzieży, osób niepełnosprawnych lub chorych.
- Każda kościelna placówka istniejąca na terenie diecezji bydgoskiej, która w ramach swojej działalności statutowej podejmuje opiekę nad dziećmi, młodzieżą, osobami niepełnosprawnymi lub chorymi, winna posiadać własne normy i kodeksy zachowań, obejmujące m. in. takie obszary jak: troska o osoby ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi, ochrona danych osobowych, zasady udostępniania Internetu, wewnętrzne procedury postępowania wraz z wykazem osób odpowiedzialnych za reagowanie na wiadomość o domniemanym wykorzystaniu seksualnym.
- Wszystkie osoby zaangażowane w posługę małoletnim, niepełnosprawnym lub chorym na terenie diecezji bydgoskiej zobowiązane są do zapoznania się z *Zasadami* oraz do pisemnego poświadczenia stosowania ich w misji pastoralnej i w życiu osobistym. Pisemna deklaracja winna zostać złożona w aktach osobowych placówki, w której podpisujący posługuje, i przechowywana jako wewnętrzna dokumentacja zgodnie z obowiązującymi w Kościele w Polsce normami o ochronie danych osobowych. Osoby duchowne zobowiązane są dodatkowo do dostarczenia jednego egzemplarza oświadczenia do kurii diecezjalnej w Bydgoszczy. Nieprzestrzeganie niniejszych norm będzie traktowane jako naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych z wszystkimi wynikającymi stąd konsekwencjami, z możliwością rozwiązania stosunku pracy włącznie.
- Także wychowawcy, wykładowcy i alumni Wyższego Seminarium Duchownego w Bydgoszczy oraz wszyscy inni przygotowujący się do podjęcia posługi na rzecz małoletnich, niepełnosprawnych lub chorych na terenie diecezji bydgoskiej powinni zapoznać się z *Zasadami* oraz złożyć pisemną deklarację o znajomości dokumentu i stosowaniu go w życiu osobistym i zawodowym.

I. Przepisy prawne

Przepisy prawa polskiego

Polskie prawo karne stawia granicę 15 lat życia, poniżej której – w przypadku jakichkolwiek czynności o charakterze seksualnym – mamy do czynienia z wykorzystaniem seksualnym, które jest traktowane ze szczególną surowością. W takim przypadku nie ma znaczenia zgoda wyrażona przez poszkodowanego, a wszelkie tego typu czynności są zabronione oraz ścigane z urzędu.

W świetle prawa polskiego osoba powyżej 15 roku życia ma prawo swobodnie decydować o kontaktach seksualnych, jednakże może dochodzić do zmuszania jej do nich lub też do innych czynności o charakterze seksualnym, także przy nadużyciu stosunku zależności formalnej lub duszpasterskiej, co według prawa jest przestępstwem zgodnie z art. 199 kk. Przypadek taki ma miejsce w sytuacji wykorzystywania wszelkich zależności bądź krytycznej sytuacji pokrzywdzonego (pomiędzy dorosłym a małoletnim, ale też pomiędzy dorosłymi) w relacjach: wychowawca-wychowanek, pracodawca-pracownik, przełożony-podwładny, duchowny-penitent.

Kodeks karny w znowelizowanym w 2017 r. art. 240 § 1 stanowi: „*Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, art. 118a, art. 120–124, art. 127, art. 128, art. 130, art. 134, art. 140, art. 148, art. 156, art. 163, art. 166, art. 189, art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3*”.

Czyny zabronione w dziedzinie seksualności, które bezwzględnie należy zgłosić polskim organom ścigania, są zatem następujące:

- zgwałcenie osoby poniżej 15 roku życia (art. 197 § 3 ust. 2 kk),
- wykorzystanie seksualne osoby upośledzonej umysłowo (art. 198 kk),
- obcowanie seksualne z osobą małoletnią poniżej 15 roku życia (art. 200 § 1 kk),
- udostępnianie treści pornograficznych małoletniemu poniżej 15 roku życia (art. 200 § 3-5 kk),
- nawiązywanie przy pomocy sieci teleinformatycznych kontaktu z małoletnim poniżej 15 roku życia w celu wykorzystania seksualnego (art. 200a kk).

Obowiązek zgłaszania dotyczy *wiarygodnych informacji*, tj. takich, których u każdego człowieka rozsądnie oceniającego fakty powinna wywołać podejrzenie co do zaistnienia przestępstwa (nie ma jednak obowiązku badania zgodności informacji z prawdą). Wszystkie osoby duchowne, konsekrowane i świeckie zaangażowane w działalność różnych instytucji kościelnych na terenie diecezji bydgoskiej muszą mieć świadomość powyższego obowiązku wynikającego z prawa polskiego.

Osoby, które zdobędą wiedzę o możliwości popełnienia jednego z powyższych przestępstw, dokonanych przez duchownego inkarnowanego do diecezji bydgoskiej albo pracującego na jej terenie, zobowiązane są niezwłocznie zgłosić to Biskupowi bydgoskiemu lub jego Delegatowi ds. ochrony dzieci i młodzieży, którzy podejmują działania zgodne z obowiązującym prawem polskim i kościelnym. W tym wypadku zgłoszenie świeckim organom ścigania dokonuje się za pośrednictwem pełnomocnika prawnego wyznaczonego przez kurię diecezjalną.

Jeśli zarzut dotyczy osoby świeckiej zaangażowanej w jakikolwiek sposób w życie Kościoła bydgoskiego, zgłoszenia można dokonać samodzielnie lub przez dyrektora danej instytucji zgodnie z wewnętrznymi procedurami. W każdym jednak wypadku o zgłoszeniu należy powiadomić Biskupa albo jego Delegata.

Do przestępstw seksualnych z małoletnimi, które nie są objęte prawnym obowiązkiem zawiadomienia z art. 240 kk, należą natomiast:

- nadużycie stosunku zależności lub zaufania wobec małoletniego albo w zamian za udzielenie lub obietnicę korzyści majątkowej lub osobistej wobec małoletniego w celu wykorzystania seksualnego (art. 199 kk);
- wytwarzanie, rozpowszechnianie i posiadanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego poniżej 15 roku życia (art. 202 § 3-4c kk).

Rejestr Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym

Art. 3 Ustawy o *Przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym* z dnia 13 maja 2016 r. (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 405), która obowiązuje od 1 października 2017 r., stanowi, że szczególnymi środkami ochrony przeciwdziałającym zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym są: *Rejestr Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym*, obowiązki pracodawców i innych organizatorów w zakresie działalności związanej z wychowywaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi oraz określenie miejsc szczególnego zagrożenia przestępczością na tle seksualnym.

Rejestr, który znajduje się na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (rps.ms.gov.pl), składa się z dwóch oddzielnych baz danych: z *rejestrów publicznych* oraz *rejestrów z dostępem ograniczonym*. W *rejestrze publicznym* znajdują się osoby uznane za najgroźniejszych przestępców (skazani za gwałt ze szczególnym okrucieństwem, gwałciciele, których ofiarami były dzieci poniżej 15 roku życia oraz - po 1 października 2017 r. - recydywiści, „jeśli którekolwiek przestępstwo na tle seksualnym popełnili na szkodę małoletniego do 18 r. życia i zostali uprzednio skazani na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania”). W terminie dwóch miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, to znaczy do dnia 1 grudnia 2017 r., powyższe kategorie osób miały prawo wystąpić do sądu z wnioskiem o wyłączenie zamieszczenia ich danych w rejestrze publicznym. *Rejestr z dostępem ograniczonym* gromadzi natomiast pozostałych sprawców przestępstw seksualnych, o których mówi ustawa w art. 6. Prawo do uzyskania informacji o tym, kto jest zamieszczony w tym rejestrze przysługuje: organom ochrony prawnej, organom administracji publicznej, a także innym organom wykonującym zadania publiczne, pracodawcom i organizatorom. Poza tym każdy osobiście może sprawdzić, czy nie znajduje się w tej części.

Zgodnie z art. 21 Ustawy, w przypadku nawiązania z osobą stosunku pracy lub dopuszczania osób, które zaprasza się do posługi wśród małoletnich poniżej 15 roku życia do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich czy też opieką nad nimi (wyjazdy na ferie zimowe i wakacyjne, agroturystyka, obozy, rekolekcje, dni skupienia, pielgrzymki itp.), pracodawca lub inny organizator w zakresie swojej działalności ma obowiązek sprawdzenia, czy dane zatrudnianej lub dopuszczanej osoby są zamieszczone w rejestrze z dostępem ograniczonym. Niezależnie od osobistych przekonań czy stopnia znajomości współpracowników, istnieje obowiązek respektowania wymogów prawnych, obowiązujących w naszym kraju (chyba, że osoby te już wcześniej były weryfikowane albo dokonały autoweryfikacji i posiadają stosowne potwierdzenie pisemne). Dopuszczenie osoby do pracy lub innej wskazanej wyżej działalności bez uzyskania informacji z *Rejestru*, lub wiedząc, że dane tej osoby są zamieszczone w *Rejestrze*, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny nie niższej niż 1000 zł.

W celu uzyskania informacji z *rejestrów z dostępem ograniczonym* należy:

- 1) Założyć na stronie internetowej rps.ms.gov.pl konto użytkownika instytucjonalnego;
- 2) Przesłać pisemne zgłoszenie utworzenia konta do Biura Informacyjnego Krajowego Rejestru Karnego (BI KRK);

3) Po aktywowaniu konta przez BI KRK należy wygenerować pytanie do Systemu RSPTS, które należy opatrzyć kwalifikowanym podpisem elektronicznym lub podpisem potwierdzonym profilem zaufanym ePUAP².

Informacje uzyskane z RSPTS udostępniane są w sposób umożliwiający sporządzenie z nich wydruku. Strona rps.ms.gov.pl umożliwia sprawdzenie autentyczności wydruku informacji z RSPTS.

Intencją prawodawcy polskiego było zwiększenie ochrony prawnej dzieci i ograniczenie ryzyka przestępczości seksualnej wśród małoletnich. Podobne normy prawne funkcjonują już w niektórych krajach, i Polska nie jest tu wyjątkiem. Prawodawstwo kościelne, choć nie wyznacza w tym względzie tak szczegółowych procedur, to jednak podąża w podobnym kierunku. *Wytyczne KEP* zobowiązują wszystkie podmioty kościelne do działań prewencyjnych, które mają na celu wyeliminowanie wszelkiego ryzyka wykorzystania seksualnego oraz ochrony dzieci i młodzieży przed różnymi formami przemocy. Prewencja ta wyraża się między innymi we właściwym doborze kadry wychowawczej, jej przeszkoleniu, przestrzeganiu jasno określonego kodeksu zachowań i procedur postępowania. Zarówno prawodawca państwowy, jak i kościelny, choć w różnym zakresie, zobowiązują się do podejmowania działań mających na celu coraz większą i bardziej skuteczną ochronę dzieci i młodzieży.

Przepisy prawa kościelnego

Do najcięższych przestępstw dokonywanych na tle seksualnym, które są zastrzeżone Kongregacji Nauki Wiary, według znowelizowanego w 2010 r. motu proprio *Sacramentorum Sanctitatis Tutela* zawierającego normy *De gravioribus delictis* (o najcięższych przestępstwach), należą:

- wykroczenie przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, tj. jakikolwiek czyn zewnętrzny, mający znamiona grzechu ciężkiego w dziedzinie seksualności popełniony przez duchownego z osobą poniżej 18 roku życia albo dorosłą, która trwale jest niezdolna do posługiwania się rozumem (art. 6 Norm *De gravioribus delictis*). „*Tradycja Kościoła zawsze uważała, że szóste przykazanie obejmuje całość ludzkiej płciowości*” (KKK 2336), a więc przestępstwem jest nie tylko pełen stosunek seksualny (w jakiegokolwiek formie), ale również np. dotykание intymnych części ciała, zmysłowy pocałunek w usta, masturbacja, doprowadzenie do czynności seksualnej małoletniego z inną osobą, której duchowny miałby się przyglądać, demonstrowanie małoletniemu czynności seksualnych dokonywanych przez osoby trzecie lub nagrań pornograficznych, obnażanie się, prowokowanie lub namawianie do grzechu nieczystego, także przy pomocy e-maila lub SMS-a, fotografowanie lub filmowanie małoletnich w celach pornograficznych, a nawet prowadzenie rozmów na tematy seksualne w sposób erotyzujący. Do przestępstwa nie jest więc konieczny kontakt fizyczny, ale wystarczy czyn dokonany przez telefon czy Internet, a każde działanie sprawcy, niezależnie od czasu trwania, dla uzyskania satysfakcji seksualnej już samo w sobie jest przestępstwem. W przypadkach, gdy ofiarami są osoby, które ukończyły 18 rok życia, ale pozostają trwale niezdolne do posługiwania się rozumem, stosuje się te same przepisy, które odnoszą się do osób małoletnich. Pod pojęciem duchownego należy rozumieć każdego ochrzczonego mężczyznę posiadającego ważne święcenia, czyli diakona, prezbitera i biskupa.

² Profil zaufany ePUAP najłatwiej założyć przez własne konto bankowe, bo tam już są wszystkie nasze autoryzowane dane. Informacje szczegółowe na stronie banku (zakładka profil zaufany) lub na: www.pz.gov.pl/pz/index

- nabywanie, przechowywanie albo upowszechnianie obrazów pornograficznych, przedstawiających małoletnich poniżej 14 roku życia, przez duchownego w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia (art. 6 Norm *De gravioribus delictis*). Przepięstewem jest w tym wypadku nabycie (nie tylko w sensie handlowym) pornografii dziecięcej w postaci fotografii, taśm, płyt oraz zamierzone pobieranie plików informatycznych i nagrywanie ich na różnego rodzaju nośnikach, a także przechowywanie treści tego rodzaju i przekazywanie ich innym osobom w celach lubieżnych.
- nakłanianie penitenta do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu przez spowiednika (kan. 1387 KPK; art. 4 Norm *De gravioribus delictis*). Ze szczególną powagą i surowością traktowane są te przypadki, w których kapłan użył sakramentu pokuty lub wykorzystał inną zależność penitenta, np. w kierownictwie duchowym, do wytypowania ofiary oraz jako pretekst do pierwszego kontaktu, kontynuowanego poza formułą sakramentu pokuty, podczas którego dochodziłoby do jakichkolwiek czynności o charakterze seksualnym.

Motu proprio *Vos estis lux mundi* z 2019 r. określa ponadto przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, dokonane przez duchownych lub członków instytutów życia konsekrowanego czy stowarzyszeń życia apostołskiego, polegające na:

- zmuszaniu kogoś, stosując przemoc lub groźbę, czy też nadużycie władzy, do dokonywania lub poddawania się czynnościom seksualnym;
- dopuszczaniu się czynności seksualnych z osobą małoletnią lub bezradną;
- wytwarzaniu, prezentowaniu, przechowywaniu lub rozpowszechnianiu, także telematycznie, pornografii dziecięcej, oraz rekrutowaniu lub nakłanianiu osoby małoletniej czy bezradnej do udziału w prezentacjach pornograficznych (art. 1 §1a).

Osoba bezradna w rozumieniu dokumentu to „każda osoba chora, z ułomnościami fizycznymi lub umysłowymi albo pozbawiona wolności osobistej, która faktycznie, nawet sporadycznie, ogranicza jej zdolność rozumienia lub chcenia, czy też w inny sposób przeciwstawienia się agresji” (art. 1 §2b).

Dodać należy, że Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. w kan. 1395 przewiduje sankcje karne dla duchownych także za czyny popełnione przeciwko szóstemu przykazaniu dekalogu, które nie podlegają powyższym regulacjom.

Według prawa kościelnego przedawnienie przestępstw przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu popełnionych przez duchownego z osobą małoletnią następuje po 20 latach od chwili uzyskania przez ofiarę pełnoletniości, a więc następuje w dniu, gdy kończy ona 38 lat. W niektórych jednak przypadkach, rozpatrywanych indywidualnie, Kongregacja Nauki Wiary może zdecydować o niezastosowaniu reguły o przedawnieniu i rozpatrywać je nawet po tym terminie (art. 7 Norm *De gravioribus delictis*).

Należy pamiętać, że – pomimo jasnych ram czasowych stawianych przez prawo – nie istnieje pojęcie *przedawnienia medialnego*. Jak pokazuje praktyka, dziennikarskie śledztwa i komunikaty odnoszą się często do spraw formalnie przedawnionych. Oczywistą więc sprawą jest z jednej strony fakt, że prawdy, sprawiedliwości i zadośćuczynienia można domagać się po latach, z drugiej zaś to, że po latach można też zniszczyć dobre imię Kościoła, jeśli atakuje się go niesłusznie. Powinno to być dla nas dodatkowym motywem do podejmowania wyzwań związanych z wszelkimi doniesieniami o wykorzystywaniu małoletnich, aby w przypadku potwierdzenia zarzutów, niezależnie od czasu tych zdarzeń, móc podjąć realny wysiłek zadośćuczynienia ofiarom. W przypadku niepotwierdzenia lub gdy mamy do czynienia z fałszywymi oskarżeniami, móc podjąć odpowiednie kroki mające na celu ochronę dobrego imienia Kościoła oraz niesłuszne oskarżonych.

II. Procedura postępowania w konkretnych przypadkach

Ochrona i wsparcie pokrzywdzonych oraz sprawiedliwe ukaranie winnych i zadośćuczynienie za krzywdy – w sprawach związanych z wykorzystaniem seksualnym – według prawa Kościoła katolickiego nakłada na ordynariusza (*Wytyczne KEP* mówią o biskupie diecezjalnym), a w przypadku zakonów na wyższych przełożonych zakonnych, obowiązek przeprowadzenia **wstępnego dochodzenia kanonicznego**. W praktyce oznacza to konieczność spełnienia poniższych warunków oraz zachowania następującej procedury:

- Osobą kompetentną do przyjęcia sprawy jest Biskup bydgoski, który – zapoznawszy się osobiście z danym przypadkiem – powinien powierzyć jej prowadzenie odpowiedniemu kapłanowi albo komisji. W diecezji bydgoskiej powołany został Delegat Biskupa ds. ochrony dzieci i młodzieży, który zazwyczaj jest wyznaczany do przeprowadzenia wstępnego dochodzenia kanonicznego. Aktualne dane kontaktowe Delegata znajdują się na stronie internetowej diecezji bydgoskiej w części *Instytucje*.
- Osoba zgłaszająca może zwrócić się do Biskupa lub jego Delegata, a w przypadku zawiadomienia wobec osoby zakonnej, która posługuje na terenie diecezji bydgoskiej, do Prowincjała, któremu podlega oskarżona osoba i na którym spoczywa obowiązek przeprowadzenia dochodzenia wstępnego. Zgłaszającemu natomiast należy wyraźnie przypomnieć o obowiązku złożenia zawiadomienia do polskich organów ścigania, jeśli jest mowa o przestępstwach wymienionych w art. 240 kk.
- Ofiarę przestępstwa – która może, ale nie musi być osobą zgłaszającą – oraz jej bliskich należy otoczyć właściwą troską duszpasterską, zapewniając poczucie bezpieczeństwa, wolę życzliwego wysłuchania i przyjęcia prawdy. Należy też – jeśli jest taka potrzeba – ułatwić jej uzyskanie specjalistycznej pomocy duchowej i psychologicznej. Jeżeli zgłaszający lub pokrzywdzony wyrazi wolę uzyskania pomocy duszpasterskiej, w pierwszej kolejności należy skierować go do diecezjalnego Duszpasterza ds. pomocy ofiarom wykorzystania seksualnego, ich rodzinom i wspólnotom kościelnym. Jego aktualne dane kontaktowe znajdują się na stronie internetowej diecezji bydgoskiej w zakładce Delegata.
- Celem wstępnego dochodzenia jest zbadanie faktów i okoliczności oraz poczytalności domniemanego sprawcy czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu wobec osób małoletnich poniżej 18 roku życia, dorosłych, którzy trwale są niezdolni do posługiwania się rozumem lub bezradnych, a także poznanie i formalne opisanie stanu faktycznego, przygotowanie właściwej dokumentacji oraz uniemożliwienie ewentualnej kontynuacji przestępstwa lub popełnienie kolejnych, a także ułatwienie naprawienia zła. Dlatego pierwszą informację na temat zarzucanego duchownemu czynu należy dokładnie zweryfikować, dbając jednocześnie o zachowanie dyskrecji. Otrzymywane w tego rodzaju sprawie listy, korespondencja elektroniczna, SMS-y oraz notatki z rozmów telefonicznych stanowią podstawę do zaproszenia osoby oskarżającej na bezpośrednią rozmowę.
- W przypadku, gdy osoba jest naocznym świadkiem przestępstwa, wówczas jej relacja, najlepiej złożona na piśmie, jest poświadczeniem faktu i w oparciu o nią podejmuje się dalsze działania. Gdy osoba uzyska informacje o popełnieniu przestępstwa od ofiary albo osoby trzeciej, będącej świadkiem zdarzenia, powinna sporządzić notatkę z rozmowy. Wskazane jest, aby została ona podpisana przez osobę informującą, jednakże nie należy tego wymagać od małoletnich.
- Na podstawie pierwszej zweryfikowanej informacji Biskup rozstrzyga, czy rozpoczynać natychmiast wstępne dochodzenie kanoniczne. Jeśli decyduje o jego rozpoczęciu, zleca jego przeprowadzenie Delegatowi albo odpowiedniej komisji. Osobie informującej należy

przypomnieć o prawnym obowiązku zgłaszania przypadków organom ścigania, jeśli jest mowa o przestępstwie wymienionym w art. 240 kk, oraz ewentualnie ustalić, kto, kiedy i w jakiej formie dokona zawiadomienia.

- Zwyczajnym sposobem działania w trakcie wstępnego dochodzenia kanonicznego jest gromadzenie wszelkich możliwych do pozyskania i wiarygodnych informacji. Dokonuje się to przez spotkania z pokrzywdzonymi i świadkami oraz zebranie wszelkich możliwych dokumentów.
- Jeśli ujawnione fakty dotyczyłyby bieżących wydarzeń i wydawały się prawdopodobne, Biskup ma prawo do nakazania tego, co jest postanowione w kan. 1722 Kodeksu Prawa Kanonicznego, który zezwala ograniczyć lub zakazać sprawowania czynności duszpasterskich, nakazać lub zakazać pobytu w jakimś miejscu, w którym oskarżony nie będzie miał bezpośredniego kontaktu z młodzieżą lub osobami, w stosunku do których dopuścił się nagannego zachowania, a nawet zabronić publicznego uczestnictwa w Najświętszej Eucharystii.

Jeżeli ujawnione fakty dotyczyły niedalekiej przeszłości, wówczas Biskup rozstrzyga, czy zastosować wobec duchownego środki zapobiegawcze i czy odsunąć go od pracy z dziećmi i młodzieżą do czasu wyjaśnienia sprawy.

Jeśli chodzi o oskarżenia o czyny sprzed wielu lat, zasada ta powinna być stosowana z zachowaniem odpowiedniej słuszności. W przypadkach tych Biskup może zachęcić duchownego, który jest oskarżony, do wyrażenia uprzedniej i dobrowolnej zgody na poddanie się specjalistycznej diagnozie lub też, jeśli byłoby to konieczne, terapii.

- Gdyby oskarżenie zostało wniesione przeciwko zmarłemu duchownemu, zasadniczo nie należy wszczynać dochodzenia wstępnego, chyba że wymaga tego dobro osób pokrzywdzonych lub dobro Kościoła. Osobę wnoszącą oskarżenie należy powiadomić o tych okolicznościach.
- Oskarżony do momentu udowodnienia winy w wyniku przeprowadzenia formalnego procesu korzysta z domniemania niewinności. W żadnym wypadku nie może być pozbawiony prawa do obrony. Należy mu również ułatwić uzyskanie pomocy prawnej i psychologicznej. Gdyby podejrzania nie zostały potwierdzone, powinno się uczynić wszystko, aby zostało przywrócone jego dobre imię, które ucierpiało na skutek bezpodstawnego oskarżenia.
- Wszelka dokumentacja wstępnego dochodzenia przeznaczona jest z zasady jedynie do użytku wewnątrzkościelnego i objęta sekretem papieskim. Biskup powinien jednak rozważyć, czy dokumentacja ta stanowi podstawę – biorąc pod uwagę rodzaj przestępstwa – do złożenia odrębnego zawiadomienia do właściwych organów państwowych zgodnie z prawem polskim. Mając na uwadze przepisy prawa polskiego, dotyczące złożenia zawiadomienia o przestępstwie kompetentnym organom ścigania, treścią dokumentacji nie mogą być w żadnym wypadku wiadomości uzyskane przez kapłana z sakramentalnego forum wewnętrznego i objęte tajemnicą spowiedzi. Niemniej jednak w takim przypadku należy podjąć starania, aby osobę posiadającą wiedzę na temat przestępstwa skłonić do zgłoszenia tego faktu w trybie, jaki pozwala na podjęcie kroków prawnych. W tradycji i nauczaniu Kościoła dyskrekcji podlega również kierownictwo duchowe, ale należy pamiętać, że w polskim prawie karnym nie jest one chronione.
- Wstępne dochodzenie kanoniczne jednoznacznie odróżnia się od procedury prawa polskiego. W przypadku, gdy toczy się postępowanie prowadzone przez organy państwowe, dochodzenie kanoniczne winno być prowadzone w zakresie, w jakim to będzie możliwe z uwagi na ograniczenia prawne.

- Odpowiedzialność karną oraz cywilną za popełnione przestępstwa ponosi wyłącznie sprawca jako osoba fizyczna.
- Po zakończeniu dochodzenia wstępnego i stwierdzeniu wiarygodności oskarżenia, Biskup przekazuje sprawę Kongregacji Nauki Wiary, jeśli przestępstwo jest jej zastrzeżone, albo decyduje jaką drogą prowadzić postępowanie, jeśli sądenie przestępstwa nie podlega jej kompetencji.
- W przypadkach przestępstw przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu popełnionych przez osoby konsekrowane lub świeckich, działających na terenie diecezji bydgoskiej, należy postępować w sposób analogiczny, jak ukazano wyżej.
- Szczegółowe przepisy odnoszące się do powyższych spraw zostały nakreślone w *Wytycznych* oraz *Aneksach* Konferencji Episkopatu Polski.

III. Postawa wobec oskarżeń i zarzutów

Kiedy dowiedziałeś się o obciążeniu duchownego albo innej osoby zarzutem o popełnienie przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu

- W przypadku, gdy poproszono cię o rozmowę, podczas której dowiedziałeś się o nagannym zachowaniu osoby duchownej, zakonnej albo wiernego świeckiego (niezależnie czy zgłasza się sama osoba pokrzywdzona, czy jej otoczenie), powinienes:
 - z uwagą wysłuchać, starając się pozyskać podstawowe informacje odnoszące się do czasu, miejsca, okoliczności zdarzeń oraz wieku pokrzywdzonego w czasie, gdy mogło dojść do wykorzystania;
 - od samego początku wykazać zrozumienie i zainteresowanie, nie bagatelizując i nie lekceważąc sprawy;
 - na ile to możliwe upewnić się czy podane informacje są prawdziwe, ale w razie wątpliwości nigdy nie sugeruj danej osobie, że „nic wielkiego się nie stało”, nie kwestionuj jej doświadczenia i nie wydawaj pochopnych sądów;
 - poinformować ją o konieczności przekazania tej sprawy dalej (według procedur kościelnych i państwowych) oraz o potrzebie spotkania z osobą, która w imieniu Biskupa przeprowadzi wstępne dochodzenie, gdy chodzi o duchownego.

Ogólnie rzecz biorąc, jeśli zostałeś obdarzony zaufaniem jako osoba „pierwszego kontaktu”, powinienes takie zadanie spełnić, ale – pamiętając, że nie jest twoim obowiązkiem przeprowadzenie dalszych czynności ani przeproszenie za to, co miało miejsce – powinienes doprowadzić do przekazania sprawy do Biskupa lub innej osoby upoważnionej.
- Niedopuszczalne jest prowadzenie samodzielnego śledztwa czy też równoległego dochodzenia, kiedy sprawa zostanie już przekazana Biskupowi lub innej osobie upoważnionej.
- W razie ujawnionego przypadku, znanego już opinii publicznej (nawet w minimalnym zakresie), rozsądną rzeczą jest nie wypowiadać się w sprawie, wyrażając własną opinię czy wersję przebiegu zdarzeń lub występując w obronie kogokolwiek, gdyż osobą upoważnioną do kontaktu z osobami niewłączonymi w sprawę (w tym z przedstawicielami mediów) jest wyłącznie ten, kto pełni oficjalną funkcję rzecznika w danej sprawie.
- Prowadzący dochodzenie wstępne w wypadku duchownego może potrzebować pomocy, której należy mu udzielić na jego prośbę, jednak dla dobra sprawy nie należy podejmować jakichkolwiek działań na własną rękę, nawet gdyby w twoim mniemaniu sprawa prowadzona była nieprofesjonalnie.

Kiedy sam zostałeś oskarżony

- W takim przypadku – nawet gdy zarzuty są nieprawdziwe i krzywdzące – musisz uznać, że jako strona w danej sprawie nie jesteś obiektywny i powinieneś niezwłocznie o wszystkim zawiadomić swojego przełożonego albo Biskupa lub jego Delegata, jeśli jesteś osobą duchowną, którzy podejmą niezbędne działania.
- Zakazuje się kontaktu z oskarżającym, gdyż może to zostać odczytane jako próba nacisku mająca na celu „zamknięcie mu ust” i wyciszenie całej sprawy.

Kiedy w środowisku zaczynają krążyć pogłoski o nagannym postępowaniu duchownego przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu

- O sprawie należy poinformować Biskupa lub jego Delegata, nawet jeśli wydaje się ona niewiarygodna.
- Może się zdarzyć, że zostaniesz poproszony o pomoc – podobnie jak w pierwszym przypadku, gdy występowałeś jako osoba „pierwszego kontaktu” – wówczas należy uzyskać możliwie dokładne informacje, ale wyłącznie w tym celu, aby przekazać je Biskupowi lub jego Delegatowi.
- Nie wolno prowadzić dochodzenia na własną rękę. Należy pamiętać, że w przypadku krążących plotek to, co sami słyszeliśmy, daje obraz niepełny – zadaniem prowadzącego dochodzenie z mandatu Biskupa jest zgromadzenie informacji ze wszystkich możliwych źródeł i podjęcie dalszych działań zgodnie z procedurami.

Czego należy unikać we wszystkich przypadkach?

- Choć w przypadku oskarżeń możemy spotykać się z całą gamą możliwości: od autentycznych przypadków przestępstw seksualnych po nieprawdziwe oskarżenia, a nawet prowokacje, to jednak musimy zrobić wszystko, aby już od samego początku starać się tworzyć atmosferę wzajemnego zaufania i spokoju, wykluczając wszelką agresję, a także jakiegokolwiek gwałtowne reakcje, nawet gdyby wydawały się usprawiedliwione, które wymagałyby późniejszego tłumaczenia się lub przeprosin.
- Należy unikać wszystkiego, co miałyby pozór działań mających na celu wyciszenie lub zatuszowanie sprawy, a nie prowadziłyby do dojścia do pełnej prawdy.

IV. Zasady reagowania na oznaki przestępstwa lub na wiadomość o nim

Wiadomość o fakcie przemocy, przestępstwa na tle seksualnym albo jego prawdopodobieństwie, może pochodzić z różnych źródeł:

- sam pokrzywdzony może to ujawnić;
- osoba trzecia może poinformować, iż wie od pokrzywdzonego, że w stosunku do niego czy innej osoby użyto przemocy lub nadal jest wykorzystywany i doznaje jakiejś formy przemocy;
- pokrzywdzony może pokazywać pewne zranienia, ale nie chce lub nie potrafi przedstawić wystarczających wyjaśnień;
- zaburzenia zachowania pokrzywdzonego mogą wskazywać na to, że prawdopodobnie doświadcza on jakiegoś rodzaju przemocy.

Praktyka i nauka wskazują na objawy zachowania małoletniego, które pozwalają przypuszczać, iż został on skrzywdzony. Jako najważniejsze z nich można wymienić:

– erotyzacja: prowokacyjne i uwodzicielskie zachowania seksualne małoletniego w stosunku do osób z otoczenia; erotyczna twórczość małoletniego – gdy np. w rysunkach zaczynają dominować elementy seksualne; agresja seksualna wobec innych; angażowanie rówieśników i młodszych dzieci w nietypową aktywność seksualną – jeżeli dziecko w wieku przedszkolnym w zabawach odtwarza stosunek seksualny lub tzw. inne czynności seksualne, to jest to niepokojący sygnał mogący świadczyć o tym, że było ono uwikłane w aktywność seksualną przez osoby trzecie; nieadekwatny do poziomu rozwoju język dotyczący sfery seksualnej; podejmowanie wczesnej aktywności seksualnej;

– problemy emocjonalne: silne poczucie winy u małoletniego, wynikające z tego, iż czuje się on odpowiedzialny za zachowanie seksualne podejmowane wobec niego; poczucie bycia złym, innym, gorszym – dziecko ma wrażenie, że to, co je spotkało, wynika z tego, iż jest ono złe, niegodziwe; poczucie nadmiernego wstydu związanego z przekroczeniem granic intymnych; dawanie do zrozumienia, że ma się jakąś straszną tajemnicę – dorosły podejmujący kontakt seksualny z dzieckiem często mówi mu, że nie może o tym nikomu powiedzieć; poczucie stygmatyzacji – dziecku wydaje się, że jest inne niż rówieśnicy z powodu doznanego urazu; negatywny stosunek do własnego ciała, poczucie zbrukania i wstępu;

– zachowania autodestrukcyjne: samookaleczenia, próby samobójcze, zaburzenia przyjmowania pokarmów (bulimia, anoreksja), uzależnienia (np. nadużywanie alkoholu, narkotyków), prostytucja dziecięca;

– dolegliwości psychosomatyczne: bóle brzucha, nudności, wymioty, zaburzenia miesiączkowania u dziewczyn;

– objawy nerwicowe: wtórne moczenie nocne, zanieczyszczanie się kałem, zaburzenia snu, koszmary senne;

– problemy szkolne: zaburzenia koncentracji uwagi, nagłe obniżenie wyników w nauce, unikanie zajęć wychowania fizycznego, problemy w relacjach rówieśniczych.

Wejście w posiadanie wiedzy o faktycznych albo prawdopodobnych przypadkach przemocy, przestępstwa na tle seksualnym albo jego prawdopodobieństwa wymaga podjęcia odpowiednich działań.

Co należy robić?

- Zachowaj spokój.
- Potraktuj małoletniego poważnie.
- Stosuj aktywne słuchanie, które wyraża współczucie i wsparcie. Nie okazuj szoku ani przerażenia w reakcji na usłyszane treści, ale też ich nie bagatelizuj.
- Zadawaj pytania otwarte i tylko w celu uściślenia. Unikaj pytań naprowadzających i nie sugeruj własnych sądów. Używaj słów, które małoletni rozumie, i pozwól mu mówić w jego własnym tempie.
- Poinformuj małoletniego, że ujawniając problem, postąpił właściwie.
- Zapewnij małoletniego, że zrobisz wszystko, co możesz, by mu pomóc.
- Powiedz małoletniemu, że on nie ponosi winy za zaistniałą sytuację.
- Wyjaśnij małoletniemu, że, aby mu pomóc, usłyszanyimi informacjami będziesz musiał podzielić się z innymi. Pod koniec rozmowy poinformuj go, co zamierzasz dalej zrobić i komu przekażesz uzyskane informacje.
- Pamiętaj: osoba, która jako pierwsza dowiaduje się o zaistnieniu potencjalnego przypadku wykorzystywania seksualnego, nie jest upoważniona do orzekania, czy to zdarzenie miało miejsce. Jest to zadanie dla odpowiedzialnych organów i instytucji, do których sprawa zostanie skierowana na dalszych etapach.

- Sporządź notatkę, zapisując przebieg rozmowy, i podpisz się pod nią czytelnie. Działaj bez zwłoki, zgodnie z procedurami zawartymi w dokumencie.
- W przypadkach trudnych i niejasnych lub rodzących nierozstrzygnięte dylematy warto zwrócić się o pomoc także do profesjonalistów, jak np. do Fundacji *Dajemy Dzieciom Siłę* (www.fdds.pl) czy *Centrum Ochrony Dziecka* (www.cod.ignatianum.edu.pl).

Czego nie powinno się robić?

- Nie wpadaj w panikę i nie reaguj afektywnie.
- Nie lekceważ słów małego. Nie wyrażaj przypuszczeń, sugestii, nie stawiaj hipotez, nie parafrazuj tego, co zostało powiedziane, nie przedstawiaj alternatywnych wyjaśnień.
- Nie wyciągaj dodatkowych informacji. Nie dopytuj o szczegóły, by nie prowadzić do ponowienia traumy. To, co mały powiedział w sposób dobrowolny, jest nieprzekraczalną granicą. Stawianie pytań osobie, która komunikuje dany fakt, w rzeczywistości może mieć wpływ na sposób, w jaki później przedstawi opisywane wydarzenia.
- Nie wyrażaj opinii i komentarzy (ani negatywnych, ani pozytywnych) na temat domniemanego sprawcy.
- Nie składaj małemu żadnych obietnic, które nie będą mogły zostać dotrzymane, szczególnie w kwestii poufności. Nie mów niczego w stylu: „*obiecuję nikomu o tym nie powiedzieć*”, „*to pozostanie tajemnicą*”, itp.
- Nie ujawniaj szczegółów rozmowy osobom postronnym, a w szczególności osobie, której mały postawił zarzuty.

V. Organizacja bezpiecznej opieki oraz wypoczynku dzieci i młodzieży

Podstawowe zasady postępowania w pracy z małymi

1. Nietykalkość cielesna dzieci i młodzieży jest nienaruszalna. Niedozwolone jest stosowanie kar cielesnych i od tej zasady nie ma wyjątków. Niedopuszczalne są również wszelkie zachowania, które w naszej kulturze stanowią przekraczanie granic intymności.
2. Wszyscy mają prawo do bycia traktowanymi z jednakową troską. Nie wolno faworyzować pojedynczych osób i nie ma znaczenia czy czyni się to poprzez słowa lub gesty.
3. Nie może być ze strony kogokolwiek tolerancji wobec zachowań, które byłyby krzywdzeniem innych, niezależnie od źródła takiej krzywdy.
4. Uprzywilejowanym miejscem spotkań z dziećmi i młodzieżą, zwłaszcza indywidualnych, są miejsca neutralne, a nie prywatne mieszkania osób duchownych, konsekrowanych czy wychowawców świeckich. Jeżeli zaistnieje potrzeba spotkania we własnym mieszkaniu, należy zatroszczyć się o jego transparentność i nie wolno go w nieroztropny sposób przedłużać. Zarówno pora, jak i liczba spotkań, powinny uwzględniać dobro osób małych.
5. Jeśli konieczna jest wizyta w prywatnym domu małego, wychowawca nie powinien w jej trakcie wykraczać poza formalne ramy związane z wykonywaniem czynności zawodowych, a wizyta powinna odbywać się w obecności rodzica (opiekuna prawnego).
6. Nie do zaakceptowania jest werbalne naruszanie godności dzieci i młodzieży, w tym erotyzowanie języka w ich obecności. W przypadku konieczności podjęcia rozmowy na tematy związane z płciowością należy wykazać się daleko idącą ostrożnością, delikatnością i roztropnością. Duchowny zawsze winien rozważyć czy nie powinien tego uczynić świecki specjalista.

7. Zabrania się częstowania podopiecznych alkoholem, papierosami, środkami psychoaktywnymi oraz tolerowania ich używania. Również personel sprawujący opiekę nad dziećmi i młodzieżą nie może być pod wpływem alkoholu lub innych środków psychoaktywnych.
8. Osoby duchowne lub personel sprawujący opiekę nad dziećmi i młodzieżą nie mogą być pod wpływem alkoholu i innych środków psychoaktywnych.
9. W pracy z dziećmi i młodzieżą duchowni oraz świeccy powinni używać środków, języka i metod adekwatnych do ich wieku. Podobnie powinien być potraktowany przekaz medialny, np. przez telefon komórkowy, Internet, itp. W żadnym wypadku nie wolno wykorzystywać materiałów zawierających przemoc oraz treści o charakterze seksualnym lub moralnie wątpliwych.
10. Zabrania się przysyłania małoletnim za pomocą jakiegokolwiek urządzenia treści (SMS, MMS, audio, video itp.) mających podtekst seksualny, naruszających ich intymność lub pozwalających przypuszczać, że autor tych treści ma na celu rozbudzenie emocjonalne, bądź doprowadzenie go do jakichkolwiek czynności seksualnych.
11. Dzieciom i młodzieży przysługuje prawo do prywatności. W szczególny sposób prawo to winno być respektowane w takich miejscach jak przebieralnie, pływalnie, łazienki i toalety. W wymienionych wyżej miejscach nikt nie może ingerować w prywatność wychowanków. W żadnym wypadku nie wolno wykonywać im zdjęć ani nagrywać. Należy także zadbać, by zdjęć i filmów nie robili sobie nawzajem sami wychowankowie.
12. Nikt nie może wyręczać dzieci i młodzieży ani pomagać im w czynnościach natury osobistej (toaleta, mycie się, przebieranie itp.), o ile są oni w stanie wykonać te czynności samodzielnie. Jeżeli sami wychowankowie ze względu na wiek albo własne ograniczenia nie są w stanie wykonać tych czynności, pomocy zawsze powinni udzielać świeccy wychowawcy tej samej płci.

Zasady obowiązujące w czasie wyjazdów z małoletnimi

1. Poniższe zasady organizacji wyjazdów z dziećmi i młodzieżą są uzupełnieniem przepisów zawartych w przepisach państwowych. Organizując wszelkiego typu wyjazdy wypoczynkowe dla dzieci i młodzieży, należy pamiętać o wymogach prawnych zawartych w Ustawie z dnia 11 września 2015 r. o zmianie Ustawy o systemie oświaty i Ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1629) oraz w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 marca 2016 r. w sprawie wypoczynku dzieci i młodzieży (Dz. U. z 2016 r., poz. 452).
2. Obowiązującą zasadą doboru osób, które sprawują pieczę nad dziećmi i młodzieżą, jest ich weryfikacja w rejestrze prowadzonym przez Ministerstwo Sprawiedliwości na podstawie Ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 405). Powinno się także wymagać przedłożenia przez te osoby aktualnego wypisu z Krajowego Rejestru Karnego. Za wspomnianą weryfikację opiekunów odpowiedzialny jest podmiot organizujący wyjazd, jednakże każda osoba samodzielnie może dokonać autoweryfikacji.
3. Wszystkie wycieczki, wyjazdy, turnusy wakacyjne powinny być starannie planowane i w sposób formalny dokumentowane ze szczególnym uwzględnieniem kwestii transportu, zakwaterowania, planu dnia oraz bezpieczeństwa. Należy także zadbać o stosowne ubezpieczenia, zgodnie z wymogami prawa polskiego albo krajów, w których będą przebywać wychowankowie i ich opiekunowie.
4. W czasie wyjazdów należy zwrócić uwagę na zachowania podopiecznych mogące wskazywać na ich problemy z aklimatyzacją w grupie, trudności w nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami oraz problemy w zakresie radzenia sobie z sytuacjami trudnymi w grupie

rówieśników. Zadaniem wychowawcy jest podjęcie odpowiednich działań zmierzających do zniwelowania ww. trudności.

5. Szczególną uwagę należy wykazać w stosunku do tych podopiecznych, których zachowanie może stwarzać zagrożenie, budzić niepokój lub być źródłem trudności dla innych osób. Nikt nie może bagatelizować sygnałów mogących wskazywać na: izolowanie się podopiecznego w grupie, przejawy agresji, konflikty między podopiecznymi, pojawiające się wśród wychowanków zachowania seksualne nieadekwatne do ich wieku, wykorzystywanie przez rówieśników zagubienia i nieporadności słabiej przystosowanych do radzenia sobie w grupie. W takich sytuacjach należy zawsze adekwatnie reagować.
6. Należy poświęcać więcej uwagi wychowankom, którzy nie radzą sobie emocjonalnie w kontaktach z rówieśnikami, i kontrolować, czy sytuacja nie stanowi dla nich zbyt dużego obciążenia lub zagrożenia. W takich okolicznościach należy wyjaśnić zaistniałą sytuację oraz podjąć odpowiednie czynności zapewniające bezpieczeństwo podopiecznych. W sytuacjach zagrożenia należy zgłosić problem przełożonemu, a w uzasadnionych przypadkach rodzicom, opiekunom lub odpowiednim władzom.
7. Na każdy wyjazd z dziećmi i młodzieżą, po uprzednim zapoznaniu rodziców (opiekunów prawnych) z programem wyjazdu, organizator wyjazdu zobowiązany jest uzyskać ich pisemną zgodę i przedstawić podstawowe zasady ochrony danych osobowych w formie klauzuli informacyjnej. Rodzice powinni zostać poinformowani o numerze telefonu, pod którym będą mogli uzyskać informacje o dziecku podczas jego wyjazdu.
8. Podczas wyjazdów należy zadbać o odpowiednią proporcję mężczyzn i kobiet w gronie wychowawców, stosownie do liczby chłopców i dziewcząt w grupie.
9. Na początku wycieczki wychowawcy mają obowiązek zapoznać uczestników z obowiązującymi podczas niej zasadami i regulaminem, a także odnotować ten fakt w dokumentacji.
10. Należy zwrócić uwagę, aby czas przeznaczony na odpoczynek nocny zaplanowano w sposób zgodny z normami bezpieczeństwa. Szczególną uwagę należy poświęcić rozplanowaniu miejsc noclegowych. Sypialnie chłopców i dziewcząt powinny być odseparowane i nadzorowane przez personel tej samej płci, co przebywający w nich wychowankowie.
11. Opiekunowie nie powinni nocować w pomieszczeniu, w którym nocują dzieci lub młodzież. W sytuacji szczególnej, wymagającej od członka personelu pozostania w nocy w sypialni z wychowankiem, powinien on o tym fakcie powiadomić inną osobę dorosłą: przełożonego lub kierownika wycieczki oraz, jeśli to możliwe, rodzica (opiekuna prawnego) wychowanka. Niedopuszczalne jest spanie opiekuna i wychowanka na tym samym pościeli.
12. Wychowawca powinien na bieżąco przekazywać organizatorowi informacje na temat zdarzeń mających miejsce w trakcie organizowanych spotkań, które mogą stanowić zagrożenie dla ich uczestników, oraz sygnalizować potrzebę podjęcia interwencji ze strony organizatorów w przypadku dostrzeżonych problemów.

Troska o wychowanków z niepełnosprawnością lub specjalnymi potrzebami wychowawczymi

1. Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością oraz ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi wymagają więcej troski od pozostałych. Od opiekunów oczekuje się w takich przypadkach szczególnej wrażliwości.
2. Jeżeli zachodzi potrzeba pomocy wychowankowi z niepełnosprawnością w czynnościach osobistych, personel winien jej udzielać z pełnym zrozumieniem problemu oraz za zgodą rodziców (opiekunów prawnych). Przy udzielaniu takiej pomocy należy kierować się należytym szacunkiem i dyskrecją.

3. Nikt nie może wyręczać osoby z niepełnosprawnością w czynnościach osobistych, które jest w stanie wykonać samodzielnie. W nagłym wypadku, gdy ten rodzaj pomocy jest potrzebny, rodzice lub opiekunowie prawni powinni zostać o tym powiadomieni tak szybko, jak to jest możliwe.

Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością oraz ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi mogą łatwiej niż inni podlegać wykluczeniu w grupie rówieśniczej. Dlatego ważna jest umiejętność zauważania takich sytuacji przez opiekunów, tym bardziej, że opisywane osoby mogą mieć trudności w wyrażaniu swoich uczuć i potrzeb. Nie należy więc lekceważyć tego, co mówią.

Zasady korzystania z Internetu

1. Parafie, wspólnoty, stowarzyszenia i wszelkie inne dzieła diecezji bydgoskiej oraz działające na jej terenie, które zapewniają małoletnim dostęp do Internetu, są zobowiązane podejmować działania zabezpieczające przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju, w szczególności zainstalować i aktualizować oprogramowanie zabezpieczające. Mają też zapewnić dostęp do materiałów edukacyjnych dotyczących bezpiecznego korzystania z Internetu przy komputerach. Niniejszy punkt nie dotyczy sytuacji, w których wychowankowie korzystają z Internetu poprzez własne urządzenia umożliwiające bezpośredni dostęp do sieci.
2. Upoważniony do nadzoru opiekun ma obowiązek informowania podopiecznych o zasadach bezpiecznego korzystania z Internetu i powinien on nad tym czuwać.
3. Każdemu podopiecznemu należy przydzielić indywidualny login i hasło, umożliwiające korzystanie z Internetu na terenie parafii czy innej placówki, oraz poinformować go o konieczności zachowania loginu i hasła w tajemnicy. Dostęp wychowanka do Internetu możliwy jest wyłącznie poprzez serwer instytucji po podaniu indywidualnego loginu i hasła wychowanka, jeśli zostały przydzielone.
4. Na wszystkich komputerach na terenie placówki z dostępem do Internetu powinno być zainstalowane i aktualizowane oprogramowanie filtrujące treści internetowe, oprogramowanie monitorujące korzystanie z Internetu, oprogramowanie antywirusowe, oprogramowanie antyspamowe, *fire wall*.
5. Okresowo należy sprawdzać, czy na komputerach z dostępem do Internetu nie znajdują się niebezpieczne treści. W przypadku znalezienia niebezpiecznych treści ustala się, kto korzystał z komputera w czasie ich wprowadzania.
6. W sytuacji opisanej na końcu punktu nr 5, pedagog, psycholog lub inna upoważniona osoba przeprowadza z małoletnim rozmowę na temat bezpieczeństwa w Internecie.
7. Niezależnie od wieku czy statusu danego internauty niedozwolone jest korzystanie w Internecie na terenie danej placówki z treści sprzecznych z zasadami etyki i moralności chrześcijańskiej.
8. Podopieczni nie powinni bez kontroli korzystać z ogólnodostępnych, a tym bardziej prywatnych komputerów ich opiekunów (świeckich i duchownych), a jeśli to czynią, to należy kontrolować czy podejmowane tam czynności i przeglądane treści nie są dla którejś ze stron niebezpieczne lub niezgodne z prawem.
9. Jeżeli w wyniku przeprowadzonej rozmowy zostanie uzyskana informacja, że podopieczny, korzystając z Internetu, doświadcza jakiegokolwiek krzywdy, należy podjąć wszelkie możliwe działania zgodne z jego dobrem.

Deklaracja końcowa

- Jako członkowie Kościoła bydgoskiego w naszym życiu i postępowaniu opieramy się na zasadach Ewangelii, traktując z należnym szacunkiem wszystkich ludzi, w pierwszym rzędzie tych, z którymi mamy bezpośredni kontakt.
- Jednocześnie potępiamy, jako sprzeczne z zasadami życia społecznego i chrześcijańskiego, wszelkie akty przemocy: werbalnej, fizycznej lub psychicznej oraz przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu dokonywane wobec osób powierzonych naszej trosce i pozostających w jakiegokolwiek formie zależności od nas.
- Akty przemocy uznajemy za ciężkie i sprzeczne z prawem wykroczenia, domagające się jednoznacznych reakcji Kościoła, zaś ze strony winowajcy podjęcia wysiłku pokuty i naprawienia wyrządzonych krzywd.
- Z pokorą uznając powagę zła tego typu sytuacji i wyrażając ból z powodu słabości tych, którzy we wspólnocie Kościoła są naszymi braćmi i współpracownikami, stosujemy wszelkie środki mające na celu niedopuszczenie do powtórzenia się takich sytuacji w przyszłości. Nie odwracamy się od tych naszych braci i staramy się okazać im wszelką pomoc, o ile tylko, uznając własny grzech, z odpowiedzialnością podejmą się wysiłku nawrócenia. Pomoc tę traktujemy jako braterski gest wobec samych winowajców, a jednocześnie jako część działalności profilaktycznej mającej na celu uchronienie innych przed podobnymi zdarzeniami, do jakich mogłoby dojść w przyszłości.
- W sytuacji podejrzenia o popełnienie przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu naszym zadaniem jest doprowadzenie do wyjaśnienia każdego przypadku oraz ochrona i pomoc poszkodowanym. W tym celu, uznając naturalne prawo do obrony każdego oskarżonego, nie akceptujemy działań pozornych, mających na celu zbagatelizowanie i zatuszowanie sprawy, lecz dążymy do prawdy i w razie potrzeby do ukarania winowajcy oraz dołożenia wszelkich starań, aby podobne sytuacje nie powtórzyły się w przyszłości. Odcinamy się od postaw bierności i milczenia, a tym bardziej ukrywania sprawców tego typu krzywd.
- W potwierdzonych i udowodnionych przypadkach jakiegokolwiek przestępstwa na tle seksualnym stosujemy się do odpowiednich przepisów polskiego prawa oraz rozporządzeń Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu Polski.

Załączniki

Wytuczne Konferencji Episkopatu Polski³

Wytuczne dotyczące wstępnoo dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia.

Kościół jako wspólnota wiernych troszczy się o zbawienie każdego człowieka i dobro wspólne społeczności, wśród której realizuje swoją misję. Ze względu na Chrystusa jest wrażliwy na wszystko, co służy prawdziwemu dobru człowieka i nie jest obojętny na to, co mu zagraża (por. Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis*, nr 13).

Zadaniem wszystkich, którzy pełnią posługę we wspólnotach Kościoła, w sposób szczególny biskupów, prezbiterów, diakonów oraz ich współpracowników i współpracowniczek jest pomagać ludziom, którym służą, by w swoim codziennym życiu znaleźli Boga. Podstawową zasadą tej posługi jest poszanowanie godności każdej osoby na wzór Chrystusa Pana. Szczególnym wymogiem tej zasady jest uznanie i respektowanie prawa wszystkich dzieci oraz młodzieży do tego, by były otoczone troską i szacunkiem oraz wzrastały w środowisku bezpiecznym, wolnym od wykorzystania, manipulacji i przemocy. Każde dziecko, przyjęte z wdzięcznością przez wspólnotę Kościoła jako dar od Boga, jest podmiotem tego niezbywalnego prawa zakorzenionego głęboko w nauczaniu Jezusa. Zobowiązuje to do nieskazitelnie bezinteresownej służby na rzecz duchowego, fizycznego i emocjonalnego rozwoju dzieci i młodzieży oraz wyklucza, aby ktokolwiek z posługujących w Kościele w jakikolwiek sposób naruszał fizyczną lub psychiczną integralność dzieci i młodzieży. Równocześnie zobowiązuje do zaangażowania na rzecz przejrzystości w wyjaśnianiu wszelkich podejrzeń o niewłaściwe zachowania oraz do zapewnienia, że osoby winne naruszeń praw dzieci i młodzieży, niezależnie od pełnionej funkcji lub urzędu, zostaną pociągnięte do odpowiedzialności zgodnie z obowiązującymi normami ustanowionymi przez kompetentną władzę kościelną przy poszanowaniu prawa obowiązującego w Polsce.

Wśród ważnych zadań, które mają na celu zabezpieczenie dobra wspólnego wiernych, w szczególności zaś ochronę dzieci i młodzieży, znajduje się przyjęcie właściwej postawy wobec przypadków nadużyć seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób małoletnich. W nauczaniu Kościoła, w jego praktyce duszpasterskiej i wychowawczej oraz w jego rozstrzygnięciach dyscyplinarnych, bezpieczeństwo dzieci i młodzieży jest jego szczególną troską oraz integralną częścią dobra wspólnego. Kościół pragnie być przykładem stosowania najlepszych praktyk zarówno w ochronie dzieci i młodzieży, jak i w odpowiedzi na krzywdy wyrządzone przez duchownych. Jedyną możliwą reakcją Kościoła na bolesne zjawisko wykorzystania seksualnego osób małoletnich jest rzetelne poszukiwanie prawdy i sprawiedliwości oraz trwanie na ich gruncie. Nadużycia seksualne Kościół uznaje za ciężkie grzechy domagające się jednoznacznych reakcji także o charakterze dyscyplinarnym wobec osób, którym udowodniono popełnienie takich czynów, podjęcia uzdrawiającego dzieła pokuty, zarówno przez sprawcę, jak i całą wspólnotę Kościoła, naprawienia wyrządzonych krzywd wobec ofiary i wspólnoty oraz dołożenia wszelkich starań, aby podobne sytuacje nie miały miejsca w przyszłości.

Oskarżenia duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu z osobą małoletnią poniżej osiemnastego roku życia mogą również otwierać łatwe pole do nadużyć, z uwagi na wyjątkowe

³ Tekst przyjęty na mocy uchwały nr 13/366/2014 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 8 października 2014 r., został znowelizowany na mocy uchwały nr 5/376/2017 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 6 czerwca 2017 r.

trudności, zarówno w dowodzeniu winy, jak i w wykazaniu niewinności. Kontekstem koniecznym do uwzględnienia w tych sprawach jest ponadto łatwość medialnego wykorzystywania takich faktów, niezależnie od ich udowodnienia lub nie, do podważania autorytetu Kościoła. Powyższe okoliczności sprawiają, że sami duchowni powinni mieć świadomość wyjątkowości każdej z tych sytuacji. Nie może to jednak powodować jakiegokolwiek chęci ukrywania bądź tuszowania takich faktów. Chodzi tu bowiem o czyn zakazany w porządku moralnym, naruszający nadto porządek dyscyplinarny Kościoła, a także stanowiący przestępstwo w prawie polskim.

W porządku prawnym Kościoła rozstrzygnięcie w sprawach przestępstw seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób niepełnoletnich jest zastrzeżone dla Kongregacji Nauki Wiary (Motu Proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* z 21 maja 2010 r., art. 6 § 1). Do najcięższych przestępstw tego rodzaju prawo Kościoła zalicza:

1° przestępstwo przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, popełnione przez duchownego z niepełnoletnim poniżej osiemnastego roku życia (z niepełnoletnim zrównana jest osoba, która trwale jest niezdolna posługiwać się rozumem);

2° nabywanie albo przechowywanie, lub upowszechnianie w celach satysfakcji seksualnej obrazów pornograficznych, przedstawiających małoletnich poniżej czternastego roku życia, przez duchownego – w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia.

Z zastrzeżeniem prawa Kongregacji Nauki Wiary do uchylecia przedawnienia w indywidualnych przypadkach, przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu, popełnione przez duchownego z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia, ulega przedawnieniu po upływie dwudziestu lat od dnia, w którym niepełnoletni ukończył osiemnasty rok życia.

Ponadto kan. 1395 Kodeksu Prawa Kanonicznego przewiduje sankcje karne dla duchownych także za inne czyny popełnione w sferze seksualności, nie podlegające specjalnym regulacjom.

Natomiast w rozumieniu prawa polskiego przestępstwo stanowi m.in. obcowanie seksualne z osobą małoletnią poniżej lat piętnastu (art. 200 § 1 kk), udostępnianie treści pornograficznych małoletniemu poniżej lat piętnastu (art. 200 § 3–5 kk), zgwałcenie osoby poniżej lat piętnastu (art. 197 § 3 ust. 2 kk), wykorzystanie seksualne osoby upośledzonej umysłowo (art. 198 kk), wytwarzanie, rozpowszechnianie i posiadanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego poniżej lat piętnastu (art. 202 § 3–4c kk), nawiązywanie przy pomocy sieci teleinformatycznych kontaktu z małoletnim poniżej lat piętnastu w celu wykorzystania seksualnego (art. 200a kk), a także nadużycie stosunku zależności lub zaufania wobec małoletniego albo w zamian za udzielenie lub obietnicę korzyści majątkowej lub osobistej wobec małoletniego w celu wykorzystania seksualnego (art. 199 kk). Przestępstwa tego typu ścigane są na wniosek osoby pokrzywdzonej bądź z urzędu i ulegają przedawnieniu nie wcześniej niż po ukończeniu przez ofiarę 30 roku życia.

Na podstawie art. 240 kk, każdy mając wiarygodną wiadomość o usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego, określonego w art. 197 § 3 lub 4 kk, art. 198 kk, art. 200 kk ma obowiązek zawiadomienia organów ścigania. Niewypełnienie takiego obowiązku jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat trzech.

Zgodnie z art. 16 Motu Proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*, do zadań ordynariusza (kan. 1717 KPK) lub hierarchy (kan. 1468 KKKW) należy przeprowadzenie wstępnego dochodzenia kanonicznego, którego celem jest potwierdzenie prawdopodobieństwa zaistnienia przestępstwa, czyli zasadności oskarżenia, a w przypadku uzyskania takiego potwierdzenia przekazanie dokumentacji Stolicy Apostolskiej.

W celu przyścia z pomocą osobom, mającym prowadzić wstępne dochodzenie kanoniczne, Konferencja Episkopatu Polski wydała 20 czerwca 2009 roku Wytyczne, które – po uwzględnieniu doświadczeń Kościoła powszechnego z ostatnich kilku lat, a szczególnie Wytycznych Prefekta Kongregacji Nauki Wiary z dnia 16 maja 2011 roku – niniejszym dokumentem zostają na nowo ogłoszone jako obowiązujące w Kościele katolickim w Polsce.

1. Celem wstępnego dochodzenia kanonicznego jest zbadanie faktów i okoliczności oraz poczytalności domniemanego sprawcy czynu przeciwko szóstemu przykazaniu wobec osób niepełnoletnich poniżej osiemnastego roku życia, a także poznanie i formalne opisanie prawdy, przygotowanie właściwej dokumentacji oraz uniemożliwienie ewentualnej kontynuacji przestępstwa (jeżeli zostałyby uprawdopodobnione) i ułatwienie naprawienia zła.

2. Kompetentnym do przyjęcia i prowadzenia sprawy jest właściwy przełożony kościelny, który – zapoznawszy się osobiście ze sprawą – powinien powierzyć jej prowadzenie odpowiedniemu kapłanowi lub powołanej przez siebie komisji. Osoba oskarżająca może zgłosić się zarówno do przełożonego osoby oskarżanej, jak i – jeśli zachodzi ku temu odpowiednia racja (np. odległość) – do biskupa diecezjalnego swego miejsca zamieszkania. W takiej sytuacji biskup diecezjalny miejsca zamieszkania podejmie stałą współpracę z przełożonym osoby oskarżanej, którego kompetencje pozostają nienaruszone.

3. Ofiarę seksualnego wykorzystania, jak i jej bliskich, należy otoczyć właściwą troską duszpasterską, zapewniając poczucie bezpieczeństwa, wolę życzliwego wysłuchania i przyjęcia prawdy, ułatwienie – jeśli jest taka potrzeba – uzyskania specjalistycznej pomocy duchowej i psychologicznej, w przekonaniu, że osoba ta, ujawniając swoje cierpienie, również pomaga Kościołowi w uzdrowieniu naruszonego ładu moralnego. Przełożony kościelny powinien okazywać gotowość udzielenia pomocy duchowej i psychologicznej, o czym mowa w Aneksie nr 1 do niniejszego dokumentu nt. pomocy ofiarom.

4. Osobie oskarżającej należy wyraźnie przypomnieć o jej obowiązku złożenia doniesienia do organów ścigania, zgodnie z wszystkimi przepisami prawa polskiego. Jeśli osoba oskarżająca tego jeszcze nie uczyniła, obowiązek ciąży także na przyjmującym zgłoszenie.

5. Pierwszą informację na temat zarzucanego duchownemu czynu należy dokładnie zweryfikować z zachowaniem tajności. Otrzymywane w tego rodzaju sprawie listy, także korespondencja elektroniczna, a szczególnie informacje telefoniczne itp., powinny stanowić jednak podstawę do zaproszenia osoby oskarżającej na bezpośrednią rozmowę, z uwzględnieniem, czy w danej sprawie toczy się postępowanie przed organami państwowymi. Szczegółowe zasady prowadzenia rozmów umieszczone są w Aneksie nr 2 do niniejszego dokumentu nt. procedury postępowania.

6. Na podstawie tak otrzymanej i zweryfikowanej informacji właściwy przełożony rozstrzyga, czy rozpocząć natychmiast wstępne dochodzenie kanoniczne. Jeśli decyduje o rozpoczęciu wstępnego dochodzenia kanonicznego zleca jego przeprowadzenie odpowiedniemu kapłanowi lub komisji (kan. 1717 KPK).

7. Jeśli ujawnione fakty dotyczyłyby bieżących wydarzeń i wydawały się prawdopodobne, ordynariusz ma prawo do nakazania tego, co jest postanowione w kan. 1722 Kodeksu Prawa Kanonicznego. Jeżeli natomiast ujawnione fakty dotyczyłyby niedalekiej przeszłości i wydawałyby się prawdopodobne, lecz obecnie nie ma bezpośredniego zagrożenia, przełożony rozstrzyga czy zastosować wobec duchownego środki zapobiegawcze czy odsunąć go od pracy z dziećmi i młodzieżą do czasu wyjaśnienia sprawy. Jeśli chodzi o oskarżenia o czyny sprzed wielu lat zasada ta powinna być stosowana z zachowaniem odpowiedniej słuszności. W przypadkach tych przełożony powinien zachęcić duchownego do wyrażenia uprzedniej, wyraźnej, świadomej i wolnej zgody na poddanie się specjalistycznej diagnozie, czy też, jeśli byłoby to konieczne, także terapii. Do czasu wyjaśnienia zarzutów duchowny nie może być dopuszczony do posługi ani nie może zostać przeniesiony do pracy w innej diecezji.

8. Gdyby oskarżenie zostało wniesione przeciwko zmarłemu duchownemu, nie należy wszczynać dochodzenia kanonicznego, chyba że zasadnym wydałoby się wyjaśnienie sprawy dla dobra Kościoła. Osobę wnoszącą oskarżenie należy powiadomić o tych okolicznościach.

9. Oskarżony duchowny aż do momentu udowodnienia mu winy korzysta z domniemania niewinności. W żadnym wypadku nie może być pozbawiony prawa do obrony. Należy mu również ułatwić uzyskanie pomocy psychologicznej i prawnej. Gdyby podejrzenia nie zostały potwierdzone, powinno się uczynić wszystko, aby zostało przywrócone jego dobre imię, które ucierpiało na skutek bezpodstawnego oskarżenia.

10. Zwyczajnym sposobem działania w trakcie wstępnego dochodzenia kanonicznego jest gromadzenie informacji poprzez przesłuchania, zebranie dokumentów, w tym opinii lekarskich i psychologicznych, itp., o czym szczegółowo mówi Aneks nr 2 do niniejszego dokumentu.

11. Po stwierdzeniu wiarygodności oskarżenia właściwy przełożony przekazuje sprawę Kongregacji Nauki Wiary.

12. Za każdym razem, kiedy ordynariusz otrzymuje wiadomość, przynajmniej prawdopodobną, o przestępstwie, przeprowadza dochodzenie wstępne, a następnie, powiadamia o tym Kongregację Nauki Wiary. Kongregacja, jeśli nie zastrzega sobie sprawy z powodu szczególnych okoliczności, poleca ordynariuszowi dalsze postępowanie. Kompetentny przełożony jest zobowiązany poinformować Kongregację także, jeśli z przeprowadzonego dochodzenia wynikałoby, że w oskarżeniu nie istnieje *fumus delicti*. Jeżeli oskarżenia nie znalazły potwierdzenia we wstępnym dochodzeniu kanonicznym, i zostało to potwierdzone przez Kongregację, należy fakt ten stwierdzić na piśmie i zamknąć sprawę, akta natomiast złożyć w tajnym archiwum kurii (kan. 1719 KPK).

13. Wstępne dochodzenie kanoniczne jednoznacznie odróżnia się od postępowania prowadzonego według prawa polskiego. W przypadku gdy toczy się postępowanie prowadzone przez organy państwowe, wstępne dochodzenie kanoniczne winno być prowadzone w zakresie, w jakim to będzie możliwe z uwagi na ograniczenia prawne, wynikające z postępowania organów państwowych.

14. Odpowiedzialność karną oraz cywilną za tego rodzaju przestępstwa ponosi sprawca jako osoba fizyczna.

15. Przełożony kościelny ma obowiązek zapoznania się z rozstrzygnięciami organów państwowych i uwzględnić je w swoich decyzjach.

16. Wszelka dokumentacja wstępnego dochodzenia kanonicznego z zasady przeznaczona jest jedynie do wewnętrznego użytku Kościoła. Przełożony winien jednak rozważyć, czy dokumentacja ta stanowi podstawę do złożenia odrębnego doniesienia do właściwych organów państwowych, zgodnie z prawem polskim, o ile z treści zgłoszenia nie wynika, że doszło do popełnienia czynu zabronionego opisanego w innych przepisach niż art. 197 § 3 lub 4 kk, art. 198 kk, art. 200 kk, a zawartych w rozdziale XXV tegoż Kodeksu.

17. Mając na uwadze przepisy prawa polskiego, dotyczące złożenia zawiadomienia o przestępstwie organom ścigania, jego treścią nie mogą być w żadnym wypadku wiadomości uzyskane z sakramentalnego forum wewnętrznego (tajemnica spowiedzi). Analogicznie należy traktować wiedzę uzyskaną w ramach kierownictwa duchowego.

18. W sposób analogiczny, *mutatis mutandis*, należy postępować w przypadkach nadużyć przeciwko szóstemu przykazaniu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia popełnionych przez osoby konsekrowane lub innych świeckich, działających w strukturach Kościoła.

19. W celu zapobiegania nadużyciom, o których mówi ten dokument, należy zadbać o właściwą formację duchownych i kandydatów do stanu duchownego, o czym szerzej mówi Aneks nr 3 do niniejszego dokumentu nt. zasad formacji i profilaktyki tych osób.

Aneks nr 1

Pomoc ofiarom⁴

Troska o ofiary wykorzystania seksualnego to podstawowy akt sprawiedliwości ze strony wspólnoty Kościoła, odczuwającej ból i wstyd z powodu krzywdy wyrządzonej dzieciom i młodzieży.

Art. 1

Przełożony kościelny, którym jest odpowiednio biskup diecezjalny lub wyższy przełożony zakonny, w związku z uzyskaniem informacji o przypadku nadużycia seksualnego wobec niepełnoletniego, zobowiązany jest do:

- 1) udzielenia pomocy duchowej i psychologicznej ofierze nadużycia seksualnego, a w razie potrzeby także konsultacji prawnej;
- 2) podjęcia działań zmierzających do uniemożliwienia ewentualnej kontynuacji przestępstwa i zapewnienia ofierze poczucia bezpieczeństwa;
- 3) podjęcia działań mających na celu uzdrowienie zaufania i przywrócenie właściwego klimatu dla kontynuacji pracy duszpasterskiej we wspólnocie kościelnej, zranionej niegodnym postępowaniem osoby duchowej.

Art. 2

Duszpasterze winni być gotowi do podejmowania rozmów i spotkań z wiernymi, zwłaszcza w pierwszym okresie po ujawnieniu nadużycia seksualnego, jakie miało miejsce w ich wspólnotach. W sposób szczególny troską duszpasterską należy objąć dzieci i młodzież.

Art. 3

1. Przełożony kościelny realizuje obowiązek udzielenia pomocy duchowej i psychologicznej oraz konsultacji prawnej ofierze nadużycia seksualnego, działając przez osobę lub komisję, o której mowa w art. 5 ust. 1 Aneksu nr 2. Procedura postępowania.
2. Ofierze należy się informacja, że jej podstawowym prawem jest złożenie doniesienia do organów ścigania, o czym szczegółowo w art. 5 ust. 2 Aneksu nr 2. Procedura postępowania.
3. Postępowanie względem ofiary nadużycia seksualnego ze strony osób działających w imieniu przełożonego kościelnego powinno być zawsze inspirowane poczuciem sprawiedliwości oraz troską o dobro ofiary i o wspólnotę kościelną.

Art. 4

1. Pomoc ofierze nadużycia seksualnego i jej bliskim rozpoczyna się od przyjęcia zgłoszenia o popełnieniu przez duchownego czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia.
2. Osoba lub komisja, o której mowa w art. 5 ust. 1 Aneksu nr 2. Procedura postępowania, wskazana do przeprowadzenia rozmowy lub rozmów z osobą albo osobami zgłaszającymi nadużycie seksualne, ma zapewnić maksymalne poczucie bezpieczeństwa, okazać wolę życzliwego wysłuchania i przyjęcia prawdy oraz upewnić w przekonaniu, że osoby, ujawniając swoje cierpienie, pomagają też Kościołowi w przywróceniu naruszonego ładu moralnego.

Art. 5

1. Ofierze nadużycia seksualnego, którą jest osoba niepełnoletnia poniżej osiemnastego roku życia pomoc duchowa i psychologiczna powinna być udzielana w ścisłej współpracy

⁴ Tekst został przyjęty podczas 366. Zebrania Plenarnego KEP, które odbyło się w Warszawie w dniach 7–8 października 2014 r.

z rodzicami (opiekunami prawnymi), a w przypadku ofiary poniżej 15 roku życia za wyraźną ich zgodą.

2. Ofiary nadużyć, zarówno małoletnie, jak i dorosłe, mają prawo do tego, by przy czynnościach wyjaśniających i procesowych towarzyszyła wybrana przez nich osoba zaufana.
3. Mają także prawo do informacji, jakie środki zapobiegawcze zostały podjęte w odniesieniu do osoby oskarżanej o nadużycia.

Art. 6

Pomoc duchowa i psychologiczna powinna obejmować także osoby z najbliższego otoczenia ofiary nadużycia seksualnego, w szczególności członków rodziny. Ich też należy poinformować, w jaki sposób mogą skorzystać z pomocy duchowej i psychologicznej.

Art. 7

Proponując pomoc psychologiczną, przełożony kościelny może sięgać do specjalistów także spoza struktur związanych z Kościołem katolickim.

Aneks nr 2

Procedura postępowania⁵

Wszelkie działania podejmowane przez przełożonego kościelnego, w związku z uzyskaniem informacji o przypadkach wykorzystania seksualnego wobec osoby niepełnoletniej poniżej osiemnastego roku życia, mające na celu zabezpieczenie dobra wspólnego wiernych i dochodzenie do poznania prawdy – powinny odzwierciedlać kodeksową zasadę: *salus animarum suprema lex*.

Ofiarę nadużycia seksualnego należy otoczyć opieką, zgodnie z postanowieniami Aneksu nr 1. Pomoc ofiarom.

Oskarżonemu o popełnienie czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia przysługuje fundamentalne prawo do obrony, z zachowaniem zasady domniemania niewinności, aż do czasu udowodnienia winy.

Art. 1

W przypadku, kiedy przełożony kościelny, którym jest odpowiednio biskup diecezjalny lub wyższy przełożony zakonny, otrzyma przynajmniej prawdopodobną wiadomość o popełnieniu przez duchownego czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia, zobowiązany jest do wszczęcia wstępnego dochodzenia kanonicznego.

Art. 1a

1. W przypadku gdy z treści zgłoszenia wynika możliwość popełnienia czynu zabronionego, opisanego w art. 197 § 3 lub 4 kk, art. 198 kk, art. 200 kk, a doniesienie można uznać za wiarygodne, przełożony kościelny zawiadamia za pośrednictwem wyznaczonego pełnomocnika właściwy organ powołany do ścigania przestępstw. Nie ma takiego obowiązku, jeśli przełożony kościelny posiada wiedzę, że organy ścigania zostały powiadomione o czynie zabronionym.
2. Pełnomocnik niezwłocznie dokonuje zawiadomienia organów ścigania w formie pisemnej, podając: 1) dane domniemanego sprawcy; 2) ogólny opis czynu zabronionego; 3) imię i nazwisko domniemanego pokrzywdzonego; 4) dane osoby, od której uzyskano informacje.
3. Pełnomocnik winien uzyskać urzędowe potwierdzenie dokonania zawiadomienia.

⁵ Tekst, przyjęty na mocy uchwały nr 13/366/2014 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 8 października 2014 r., został znowelizowany na mocy uchwały nr 5/376/2017 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 6 czerwca 2017 r.

4. Jeżeli z treści lub charakteru zgłoszenia wynika w sposób ewidentny, że jest ono niewiarygodne, zawiadomienia organów ścigania należy dokonać niezwłocznie po tym, gdy ewentualnie podjęte wstępne dochodzenie kanoniczne potwierdziło prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego, o którym mowa w art. 197 § 3 lub 4 kk, art. 198 kk, art. 200 kk.

Art. 2

Czynności i działania podejmowane przez przełożonego kościelnego wobec podejrzanego duchownego mogą obejmować:

- 1) odsunięcie od obowiązków wynikających z powierzonych urzędów, posług lub zadań celem uniemożliwienia ewentualnej kontynuacji przestępstwa;
- 2) zapewnienie odpowiedniej opieki psychologiczno-terapeutycznej;
- 3) wskazanie miejsca przebywania i zapewnienie niezbędnych środków materialnych do życia.

Art. 3

Celem wstępnego dochodzenia kanonicznego jest: 1) zbadanie faktów i okoliczności; 2) sporządzenie dokumentacji.

Art. 4

Wstępne dochodzenie kanoniczne obejmuje:

- 1) przyjęcie zgłoszenia;
- 2) procedurę związaną z badaniem faktów, okoliczności i zbieraniem dowodów;
- 3) procedurę związaną z gromadzeniem dokumentacji.

Art. 5

1. Przełożony kościelny wskazuje odpowiednią osobę lub komisję uprawnioną do przyjęcia zgłoszenia.
2. Przyjmujący zgłoszenie, po życzliwym wysłuchaniu osoby skarżącej, zachowując postanowienia Aneksu nr 1. Pomoc ofiarom, winien:
 - 1) zapytać osobę skarżącą, czy zawiadomiła organy ścigania o czynie zabronionym, o którym mowa w art. 197 § 3 i 4, 198 i 200 kk. Odpowiedź powinna być złożona w formie pisemnej i zawierać podpis osoby skarżącej. W przypadku odmowy złożenia podpisu, należy sporządzić notatkę służbową;
 - 2) poinformować osobę skarżącą, w przypadku gdy takie zgłoszenie nie zostało dokonane, o obowiązku złożenia zawiadomienia do organów ścigania; należy również poinformować osobę skarżącą, że władza kościelna dokona takiego zawiadomienia, o ile organy ścigania nie mają jeszcze wiedzy o czynie zabronionym;
 - 3) wyjaśnić, że postępowanie kanoniczne ma charakter wewnątrzkościelny.
3. Osoba składająca zgłoszenie, po uzyskaniu informacji, o których mowa w ust. 2, powinna sformułować zgłoszenie na piśmie. Jeżeli tego nie uczyni, podstawą do podjęcia dalszych czynności staje się protokół z odbytej rozmowy, podpisany w miarę możliwości przez wszystkich jej uczestników.
4. W przypadku, gdy zgłoszenie dotyczy osoby poniżej 15 roku życia, osoba pokrzywdzona może być przesłuchiwana tylko za zgodą rodziców i w obecności psychologa. Jeżeli zaś zgłoszenie odnosi się do osoby pomiędzy 15 a 18 rokiem życia, osoba pokrzywdzona powinna być przesłuchiwana w obecności psychologa.
5. Po rozmowie, o której w ust. 4, do podjęcia kolejnych czynności potrzebna jest opinia biegłego psychologa.
6. Skreślony.

Art. 6

W celu uzyskania niezbędnych informacji, dotyczących domniemanego przestępstwa, przełożony kościelny, działając poprzez osobę lub komisję, o których mowa w art. 5 ust. 1,

powinien podjąć niezbędne czynności, zmierzające do zbadania okoliczności i zebrania dowodów. Mogą nimi być:

- 1) wezwanie duchownego i przesłuchanie go w siedzibie kurii;
- 2) przesłuchanie osób posiadających wiedzę na temat domniemanego przestępstwa;
- 3) przeprowadzenie wizji lokalnej.

Art. 7

1. W celu przeprowadzenia procedury kanonicznej niezbędne jest zgromadzenie i opracowanie następujących dokumentów:
 - 1) sformułowanego na piśmie zgłoszenia lub protokołu, o którym mowa w art. 5 ust. 3;
 - 2) protokołu odbytej rozmowy, o którym mowa w art. 5 ust. 4;
 - 3) protokołu przeprowadzonej rozmowy z duchownym;
 - 4) protokołu przeprowadzonej wizji lokalnej;
 - 5) protokołów rozmów z osobami posiadającymi wiedzę na ten temat;
 - 6) opinii biegłego;
 - 7) wszelkich innych dokumentów, zarówno publicznych, jak i prywatnych, które wydają się pożyteczne do rozpoznania sprawy.
2. Dokumenty opracowane na okoliczność prowadzonej procedury kanonicznej należy przechowywać w archiwum tajnym kurii biskupiej.

Art. 8

1. Po zakończeniu wstępnego dochodzenia kanonicznego, w którego wyniku stwierdzono wiarygodność zgłoszenia, o którym mowa w art. 5 ust. 3, przełożony kościelny przekazuje sprawę do Kongregacji Nauki Wiary.
2. Po zakończeniu wstępnego dochodzenia kanonicznego, w którego wyniku nie stwierdzono wiarygodności zgłoszenia, o którym mowa w art. 5 ust. 3, przełożony kościelny zobowiązany jest przywrócić niesłusznie podejrzewanego duchownego w obowiązkach i czynnościach, w których został zawieszony i uczynić wszystko, aby przywrócić mu utracone dobre imię.

Art. 9

W przypadku zatrzymania lub podjęcia przez sąd decyzji o zastosowaniu wobec duchownego tymczasowego aresztowania lub innego środka zapobiegawczego, w związku z postawieniem zarzutu popełnienia czynu opisanego w rozdziale XXV Kodeksu karnego – przełożony kościelny powinien powiadomić o tym fakcie Sekretarza Generalnego Konferencji Episkopatu Polski.

Art. 10

We wszystkich przypadkach informacji dla mediów udziela wyłącznie rzecznik prasowy lub inna osoba wyznaczona przez przełożonego kościelnego.

Aneks nr 3

Zasady formacji i profilaktyki⁶

Fundamentem formacji do kapłaństwa lub życia zakonnego jest budowanie osobistej relacji z Bogiem. W formacji nie może zabraknąć właściwego traktowania i przeżywania sfery seksualnej oraz umiejętnego przygotowania do życia w czystości i celibacie. Niezbędna jest współpraca kandydata z kierownikiem duchowym, spowiednikiem i przełożonymi. Szczególnym zadaniem formatorów jest ukazywanie, przy pomocy różnorodnych form i środków, pozytywnego wymiaru

⁶ Tekst został przyjęty podczas 366. Zebrania Plenarnego KEP, które odbyło się w Warszawie w dniach 7–8 października 2014 r.

sferę seksualnej, niezbędnego w dojrzałym budowaniu relacji międzyludzkich. Kształtowanie właściwej tożsamości seksualnej powinno dokonywać się przez świadomą akceptację tej sfery i ukierunkowanie jej na głębszą integrację ze sferą emocjonalną i duchową. W przekazie formatorów powinno akcentować się wartości życia w czystości i celibacie jako radosnego daru z siebie, składanego Bogu i ludziom.

Zasady formacji i profilaktyki

Art. 1

Przed dopuszczeniem kandydata do święceń lub profesji zakonnej, przełożeni są zobowiązani do zbadania zdatności kandydata, zawsze z poszanowaniem prywatności osoby.

Art. 2

1. Droga rozeznania ewentualnych trudności w sferze seksualnej powinna rozpoczynać się w momencie przyjmowania kandydata do seminarium lub zakonu.
2. Zgłaszający się kandydat do seminarium lub zakonu powinien przejść stosowne badanie psychologiczne oraz pogłębiony wywiad, który pozwoli formatorom zorientować się co do poziomu dojrzałości seksualnej oraz występowania ewentualnych zaburzeń. Badania takie powinien przeprowadzić psycholog respektujący antropologię chrześcijańską.
3. W celu dokonania właściwej oceny osobowości kandydata biegły winien przeprowadzić badanie zarówno w formie wywiadu, jak i poprzez test, zawsze za uprzednią, wyraźną, świadomą i dobrowolną zgodą kandydata.
4. Tematyka dojrzałości w sferze seksualnej kandydata do kapłaństwa lub życia zakonnego powinna znaleźć swoje miejsce w rozmowach prowadzonych przez formatorów, zwłaszcza ojców duchownych, którzy uczestniczą w procesie przyjmowania kandydatów do seminarium lub zakonu. Ojcowie duchowni i spowiednicy nie mogą wyrażać swojej opinii o kandydacie na forum zewnętrznym.
5. W przypadku występowania u kandydata do kapłaństwa lub życia zakonnego wyraźnych braków w dojrzałości seksualnej, zadaniem przełożonych jest rozpoznanie i ocena występujących trudności.
6. Do seminarium duchownego lub instytutu zakonnego nie należy przyjmować kandydata, u którego stwierdzono występowanie zaburzeń w sferze seksualnej, w tym głęboko zakorzenionych tendencji homoseksualnych.

Art. 3

1. Przedmiotem wykładów i konferencji dla przygotowujących się do kapłaństwa lub życia zakonnego powinna być tematyka związana z kształtowaniem dojrzałej seksualności. Należy ją uwzględnić również w kierownictwie duchowym oraz w innych działaniach służących rozwojowi życia duchowego.
2. Kandydaci do kapłaństwa lub życia zakonnego powinni otrzymać konieczną wiedzę w zakresie odpowiedzialności, na forum kościelnym i państwowym, za przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, w szczególności popełnione z osobami niepełnoletnimi, a także w zakresie obowiązujących procedur przewidzianych w prawie powszechnym i w prawie lokalnym w odniesieniu do kontaktu z ofiarami nadużyć seksualnych, popełnionych przez duchownych.

Art. 4

1. Skuteczna prewencja w zakresie popełniania przestępstw seksualnych przez osoby duchowne swym zasięgiem powinna obejmować grupę formatorów.
2. Ewentualne nadużycia, nawet najmniejsze, w sferze seksualnej popełnione przez formatorów seminaryjnych lub zakonnych winny skłaniać ich przełożonych do szybkiej interwencji, łącznie, gdy zachodzi tego potrzeba, z odsunięciem od pełnienia funkcji.

Art. 5

1. Duszpasterze pracujący z dziećmi i młodzieżą powinni być przeszkoleni do profesjonalnego kontaktu z tymi grupami.
2. W ramach konferencji i spotkań dla księży i osób konsekrowanych katechizujących powinno się ich uwrażliwiać na wszelkiego rodzaju nadużycia seksualne, które mogą być popełnione w stosunku do niepełnoletnich.

Art. 6

1. Prewencja nadużyć seksualnych wobec niepełnoletnich stanowi integralną część zaangażowania Kościoła w pracę z dziećmi i z młodzieżą.
2. Prewencja ma na celu wyeliminowanie ryzyka nadużyć seksualnych w ścisłym tego słowa znaczeniu; ma pomóc uniknąć psychicznych i fizycznych przekroczeń granic intymności oraz przyczynić się do promocji ochrony dzieci i młodzieży przed różnymi formami przemocy i wykorzystania również poza środowiskiem kościelnym.

Prewencja nadużyć seksualnych wobec dzieci i młodzieży i osób niepełnosprawnych w pracy duszpasterskiej i wychowawczej Kościoła w Polsce⁷

Zasady ogólne

1. Prewencja nadużyć seksualnych wobec niepełnoletnich stanowi integralną część zaangażowania Kościoła w pracę z dziećmi i z młodzieżą. Wspólnota wiary zapewnia dzieciom i młodzieży bezpieczne i przejrzyste środowisko wzrostu, które współtworzą wszyscy odpowiedzialni za wspieranie rodziców w przekazywaniu wiary przez nauczanie i różne formy pracy duszpasterskiej. Prewencja ma na celu wyeliminowanie ryzyka popełnienia nadużyć seksualnych w ścisłym tego słowa znaczeniu przez kogokolwiek z uczestników duszpasterstwa dzieci i młodzieży. Ma również pomóc w uniknięciu psychicznych i fizycznych przekroczeń granic intymności. Cel ten ma być osiągnięty przez programy pomagające rodzicom, jak również osobom zaangażowanym w duszpasterstwo i wychowanie, w rozpoznaniu oznak wykorzystywania seksualnego i w odpowiedniej reakcji na nie. Prewencja ma się przyczynić do promocji ochrony dzieci i młodzieży przed różnymi formami przemocy i wykorzystania również poza środowiskami kościelnymi.
2. Prewencja musi uwzględnić specyfikę zagrożeń, na jakie są narażeni chłopcy i dziewczęta.
3. Wszystkie dzieła prowadzone przez jednostki organizacyjne Kościoła podejmujące pracę z dziećmi i młodzieżą są zobowiązane do przyjęcia i stosowania przejrzystych, nieskomplikowanych i poddanych jakościowej kontroli procedur prewencji nadużyć seksualnych. Opracowanie i wprowadzenie w życie procedur prewencji ma się dokonać we współpracy wszystkich osób i grup zaangażowanych w pracę z dziećmi i młodzieżą, nie wyłączając samych dzieci i młodzieży.
4. Ze względu na specyfikę grupy, szczególnej uwagi i kompetencji wymaga prewencja w środowisku osób niepełnosprawnych, zwłaszcza umysłowo i psychicznie.
5. Prewencja wymaga:
 - 1) przygotowania i wdrożenia we współpracy z rodzicami szczegółowych programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży;

⁷ Dokument dotyczący prewencji został przyjęty podczas 365. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski w dniach 10-11 czerwca 2014 r.

- 2) przygotowania i przestrzegania kodeksu zachowań obowiązującego wszystkie osoby skierowane do pracy z dziećmi i młodzieżą;
- 3) właściwej formacji kapłanów i przygotowujących się do kapłaństwa;
- 4) prowadzenia obowiązkowych i regularnych szkoleń w zakresie prewencji dla katechetów i innych osób pracujących z dziećmi i młodzieżą, również w charakterze wolontariuszy;
- 5) wprowadzenia pouczeń i wymagań w momencie kierowania do pracy czy do posługi z dziećmi i młodzieżą, również w charakterze wolontariuszy.

Zasady pracy z dziećmi i młodzieżą

6. Wszyscy wychowawcy, opiekunowie i animatorzy pracy z dziećmi i młodzieżą powinni otrzymać odpowiednie przeszkolenie dotyczące prewencji oraz mieć zapewnioną pomoc i superwizję ze strony odpowiedzialnych za prewencję, o których mowa w punkcie 25.
7. Wszystkie nadrzędne kościelne struktury duszpasterstwa dzieci i młodzieży, organizacje katolickie, zrzeszenia dzieł wychowawczych i oświatowych prowadzone przez jednostki organizacyjne Kościoła powinny przyjąć i wdrażać konkretne reguły, formy i struktury prewencji odpowiednie dla różnych zakresów i form pracy z dziećmi i młodzieżą oraz dla różnych poziomów odpowiedzialności organizacyjnej za tę pracę opracowane przez powołane w punkcie 22. i 25. struktury odpowiedzialne za prewencję.
8. Przy wdrażaniu (programów) reguł, form i struktur, zapewniających dzieciom i młodzieży bezpieczne środowisko wzrostu, kościelne jednostki organizacyjne współpracują z rodzicami, wychowawcami i w razie potrzeby z kompetentnymi organami państwowymi i samorządowymi.
9. Każda katolicka instytucja służąca dzieciom i młodzieży powinna wyznaczyć osobę godną zaufania i odpowiednio przeszkoloną jako odpowiedzialną za prewencję w danej instytucji.
10. Skuteczną pomocą w różnych dziedzinach pracy z dziećmi i młodzieżą są jasne zasady określające formy bliskości i dystansu w relacjach między dorosłymi a dziećmi i młodzieżą. Dlatego każda instytucja i organizacja kościelna pracująca z dziećmi i młodzieżą powinna:
 - 1) posiadać własny kodeks zachowań
 - 2) organizować szkolenia dla zatrudnianych osób oraz tych, które podejmują posługę w charakterze wolontariuszy.
11. Niestosowanie się do kodeksu zachowań powinno się wiązać z konsekwencjami służbowymi.

Zatrudnianie i przygotowanie wychowawców i opiekunów

12. Szczególną uwagę należy zwrócić na moment doboru personelu do pracy z dziećmi i młodzieżą. Temat prewencji powinien być poruszony obowiązkowo przy rozmowach kwalifikacyjnych personelu etatowego.
13. Każda zatrudniana osoba powinna przedstawić zaświadczenie o niekaralności oraz podpisać zobowiązanie przestrzegania kodeksu zachowań. Dotyczy to zarówno pracowników etatowych, duchownych i świeckich, w instytucjach katolickich, jak i wolontariuszy angażujących się w konkretne akcje jak np. kolonie letnie, obozy, rekolekcje itp.
14. Wydziały katechetyczne i katolickie uczelnie kształcące pedagogów powinny zadbać, aby prewencja nadużyć seksualnych stała się częścią profilu wykształcenia nauczycieli religii katolickiej, nauczycieli w przedszkolach i szkołach katolickich, wychowawców w internatach oraz zakładach opiekuńczo-wychowawczych prowadzonych przez kościelne jednostki organizacyjne.
15. Skuteczna prewencja przemocy seksualnej wymaga, aby personel odpowiedzialny na wszystkich szczeblach odpowiedzialności był odpowiednio szkolony w zakresie:
 - 1) własnej kompetencji emocjonalnej i społecznej
 - 2) komunikacji i rozwiązywania konfliktów

- 3) dynamiki psychicznej ofiar
 - 4) strategii sprawców nadużyć seksualnych
 - 5) elementów strukturalnych w instytucjach, które mogą sprzyjać nadużyciom seksualnym
 - 6) czynów karalnych w tym zakresie oraz aktualnego ustawodawstwa cywilnego i kościelnego i procedur z nimi związanych.
16. Celem szkoleń ma być zapewnienie jakości pracy wychowawczej i formacyjnej oraz wykluczenie możliwości popełnienia czynów zabronionych przez prawo.
17. Realizacja szkoleń wymienionych w punkcie 15. powinna być monitorowana odpowiednio na poziomie krajowym i na poziomie koordynatorów poszczególnych kościelnych jednostek organizacyjnych.

Zaangażowanie wolontariuszy

18. Reguły, formy i struktury prewencji dotyczące różnych zakresów i form pracy z dziećmi i młodzieżą dotyczą również wolontariuszy, którzy powinni:
- 1) otrzymać je i zapoznać się z nimi
 - 2) podpisać zobowiązanie do przestrzegania kodeksu zachowań
 - 3) otrzymać podstawowe szkolenie związane z ochroną dziecka i rozpoznawaniem zagrożeń i sygnałów wskazujących na nadużycie seksualne
 - 4) poznać osobę odpowiedzialną za prewencję w danej instytucji czy duszpasterstwie.

Uwrażliwianie i edukacja dzieci i młodzieży

19. Dzieci i młodzież przy współdziałaniu rodziców powinni być włączeni w program prewencji i w odpowiedniej formie – np. przez projekty szkoleniowe czy pogadanki – uwrażliwione na przekraczanie granic ich intymności oraz uświadomione, że mają prawo chronić swoją intymność, odmawiając niewłaściwych form bliskości.
20. Dzieci i młodzież powinny zostać poinformowane o istnieniu kodeksu zachowań chroniącego ich godność oraz o możliwości bezpiecznego zgłoszenia ewentualnych naruszeń kodeksu do wyznaczonej i cieszącej się ich zaufaniem osoby.
21. Możliwość zgłoszenia dotyczy naruszeń tak ze strony dorosłych, jak i animatorów oraz ze strony rówieśników.

Struktury pomocowe

22. Konferencja Episkopatu wyznacza osobę koordynującą działalność prewencyjną na skalę ogólnopolską. Jest nią powołany podczas 363 Zebrania Plenarnego KEP, w czerwcu 2013 r. Koordynator do ochrony dzieci i młodzieży.

Do obowiązków Koordynatora należy:

- 1) wspieranie wymiany doświadczeń na poziomie krajowym;
 - 2) wspieranie działań osób odpowiedzialnych za prewencję w kościelnych jednostkach organizacyjnych oraz w grupach dzieł wychowawczych i oświatowych o podobnym charakterze;
 - 3) wypracowanie standardów jakości w zakresie prewencji i ich upowszechnianie;
 - 4) opracowanie i rozwój ogólnopolskich programów szkoleniowych;
 - 5) współpraca z odpowiednimi organami państwowymi odpowiedzialnymi za prewencję;
 - 6) współpraca z biurem prasowym episkopatu i mediami w celu tworzenia przychylniej atmosfery dla ochrony dzieci i młodzieży przed wykorzystaniem seksualnym w skali całego społeczeństwa.
23. Koordynatora wspiera zespół, który służy swoim doświadczeniem i wiedzą w rozpoznawaniu zagrożeń, ustalaniu strategii ochrony dzieci i młodzieży i zwalczania zjawiska ich wykorzystywania seksualnego oraz w opiniowaniu inicjatyw legislacyjnych dotyczących tej

materii. Członków zespołu zatwierdza Konferencja Episkopatu Polski. Zespół działa na podstawie regulaminu zatwierzonego przez KEP.

24. Temat prewencji ma swoje widoczne miejsce na stronach internetowych diecezji i innych jednostek organizacyjnych Kościoła oraz katolickich instytucji oświatowo-wychowawczych i organizacji młodzieżowych.
25. Jednostki organizacyjne Kościoła podejmujące pracę z dziećmi i młodzieżą powinny mianować osobę odpowiedzialną za prewencję. Do jej zadań należy wspieranie i koordynacja działań prewencyjnych, a w szczególności:
 - 1) doradztwo przy planowaniu i przeprowadzaniu projektów związanych z prewencją;
 - 2) przygotowywanie i upowszechnianie odpowiednich materiałów związanych z prewencją;
 - 3) wspieranie wymiany doświadczeń;
 - 4) informowanie opinii publicznej o podejmowanych działaniach prewencyjnych;
 - 5) monitorowanie realizacji obowiązku szkoleń;
 - 6) superwizja jakości szkoleń;
 - 7) informowanie koordynatora krajowego o podejmowanych działaniach i napotykanym trudnościach.

Wybrane artykuły polskiego Kodeksu karnego

Art. 156 [Ciężki uszczerbek na zdrowiu]

§ 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zszpecenia lub zniekształcenia ciała, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 5, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Art. 197 [Zgwałcenie]

§ 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. Jeżeli sprawca, w sposób określony w § 1, doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia:

- 1) wspólnie z inną osobą,
- 2) wobec małoletniego poniżej lat 15,
- 3) wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1–3 działa ze szczególnym okrucieństwem, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.

Art. 198 [Wykorzystanie bezradności, upośledzenia]

Kto, wykorzystując bezradność innej osoby lub wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadza ją do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 199 [Nadużycie zależności]

§ 1. Kto, przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, doprowadza inną osobę do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 został popełniony na szkodę małoletniego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto obcuje płciowo z małoletnim lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej albo doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, nadużywając zaufania lub udzielając w zamian korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy.

Art. 200 [Obcowanie płciowe z małoletnim]

§ 1. Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. (uchylony)

§ 3. Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 4. Karze określonej w § 3 podlega, kto w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej osoby prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej.

§ 5. Karze określonej w § 3 podlega, kto prowadzi reklamę lub promocję działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15.

Art. 200a

§ 1. Kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 3 pkt 2 lub art. 200, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej lat 15, zmierzając, za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej, do spotkania z nim, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej małoletniemu poniżej lat 15 składa propozycję obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, i zmierza do jej realizacji, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 200b

Kto publicznie propaguje lub pochwała zachowania o charakterze pedofilskim, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 202 [Pornografia]

§ 1. Kto publicznie prezentuje treści pornograficzne w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. (uchylony)

§ 3. Kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, przechowuje lub posiada albo rozpowszechnia lub prezentuje treści pornograficzne z udziałem małoletniego albo treści pornograficzne związane z prezentowaniem przemocy lub posługiwaniem się zwierzęciem, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 4. Kto utrwała treści pornograficzne z udziałem małoletniego, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4a. Kto przechowuje, posiada lub uzyskuje dostęp do treści pornograficznych z udziałem małoletniego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 4b. Kto produkuje, rozpowszechnia, prezentuje, przechowuje lub posiada treści pornograficzne przedstawiające wytworzony albo przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 4c. Karze określonej w § 4b podlega, kto w celu zaspokojenia seksualnego uczestniczy w prezentacji treści pornograficznych z udziałem małoletniego.

§ 5. Sąd może orzec przepadek narzędzi lub innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstw określonych w § 1–4b, chociażby nie stanowiły własności sprawcy.

Art. 208 [Rozpijanie]

Kto rozpija małoletniego, dostarczając mu napoju alkoholowego, ułatwiając jego spożycie lub nakłaniając go do spożycia takiego napoju, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 217 [Naruszenie nietykalności]

§ 1. Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 2. Jeżeli naruszenie nietykalności wywołało wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego albo jeżeli pokrzywdzony opowiedział naruszeniem nietykalności, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.

§ 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Art. 240 [Obowiązek zawiadomienia]

§ 1. Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, art. 118a, art. 120–124, art. 127, art. 128, art. 130, art. 134, art. 140, art. 148, art. 156, art. 163, art. 166, art. 189, art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1, kto zaniechał zawiadomienia, mając dostateczną podstawę do przypuszczenia, że wymieniony w § 1 organ wie o przygotowywanym, usiłowanym lub dokonanym czynie zabronionym; nie popełnia przestępstwa również ten, kto zapobiegł popełnieniu przygotowywanego lub usiłowanego czynu zabronionego określonego w § 1.

§ 2a. Nie podlega karze pokrzywdzony czynem wymienionym w § 1, który zaniechał zawiadomienia o tym czynie.

§ 3. Nie podlega karze, kto zaniechał zawiadomienia z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.